Carl Asschenfeldt-Hansen

Gullgruben: Jakobs brev

En bibelforklaring (1903–05)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Asschenfeldt-Hansen: *Gullgruben: Jakobs brev* (En bibelforklaring (1903–05)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Jakobs brev 1
531. Formaning til å forholde seg rett under prøvelsene (1,1–12) 6
532. Tanken om at Gud er skyld i fristelsen, blir bestemt avvist. Fra ham kommer bare godt til hans barn (1,13–18) 10
533. Formaning om å ta saktmodig imot Ordet (1,19–21) 13
534. «Vær Ordets gjørere, ikke bare dets hørere!» (1,22–27) 15
535. Formaning om ikke å krenke kjærlighetens lov ved å gjøre forskjell på folk (2,1–13) 18
536. Tro og gjerninger (2,14–26) 21
Jakob og Paulus 24
537. Advarsel mot tungens synder (3,1–12) 27
538. Den falske visdommen og visdommen ovenfra (3,13–18) 30
539. «Vet dere ikke at vennskap med verden er fiendskap mot Gud?» (4,1–6) . 32
540. Ydmyk dere for Herren! (4,7–12) 35
541. Et ord mot den falske, verdslige sikkerheten (4,13–17) 37
542. Et dommens ord over de vantro rikmennene. Et trøstens ord til Guds barn til oppmuntring i tålmodig venting under lidelsen (5,1–11) 39
543. Slutningsformaninger. Ikke sverge – men be! (5,12–15) 42
544. «En rettferdigs bønn formår meget når den er alvorlig» (5,16–20) 45
Om Carl Asschenfeldt-Hansen 48
Ordforklaringer 49

Innledning til Jakobs brev

Det første spørsmålet som melder seg når det gjelder dette brevet, er: Hvem er den Jakob som her i 1,1 nevner seg som brevets forfatter? «Jakob, Guds og Herren Jesu Kristi tjener», slik står det i brevets overskrift. Han kaller seg ikke apostel, men likevel en som har fått betrodd en tjeneste hos Herren.

I Det nye testamente er det nevnt tre med navnet Jakob. Først apostelen Jakob, Sebedeus' sønn, bror til apostelen Johannes. Dernest en annen apostel Jakob, sønn av Alfeus (eller Klopas, Kleofas). Denne andre Jakob kalles, til forskjell fra den første, «den mindre», det vil si «den yngre». Moren hans het Maria og var en av de troende kvinnene som stod ved Jesu kors og kom til graven hans påskemorgen.

Endelig finner vi en tredje Jakob med tilnavnet «Herrens bror». Han nevnes flere steder sammen med Jesu mor Maria og tre andre av Jesu brødre. Denne Jakob ble siden den høyt ansette forstanderen for menigheten i Jerusalem. Vi finner ham nevnt flere ganger i Apostlenes gjerninger og likeså i apostelen Paulus' brev til galaterne.

Flere har ment at Jakob, Herrens bror, var den samme som apostelen Jakob den mindre. En har villet begrunne dette med Joh 19,25, der det står at ved Jesu kors stod «hans mor og hans mors søster, Maria, Klopas' kone, og Maria Magdalena». En har forstått det slik at Jesu mors søster var Maria, Klopas' hustru, så det bare skulle være tale om tre kvinner, ikke fire. Da ville apostelen Jakob den mindre bli Herrens søskenbarn, og en har ment at han etter hebraisk skikk godt kunne kalles «bror».

Men for det første er denne forståelsen av Joh 19,25 neppe riktig, for Jesu mors søster var sannsynligvis Salome, moren til Johannes og Jakob den eldre.

Og dernest er det mye annet som taler mot at apostelen Jakob, Alfeus' sønn, skulle være den samme som Jakob, Herrens bror. 1) I det greske språket, som brukes her, betyr «bror» aldri det samme som fetter. 2) Ifølge Joh 7,5 trodde Jesu brødre slett ikke på ham før hans oppstandelse. Altså kan ingen av dem ha vært blant Jesu apostler. 3) Jesu brødre blir alltid nevnt atskilt fra apostlene (se Apg 1,13–14 og 1 Kor 9,5). 4) I evangeliet blir Jesu brødre alltid nevnt sammen med Jesu mor, aldri med Maria, Klopas' hustru.

Vi må altså holde disse tre som bærer navnet Jakob, fra hverandre. Men hvem av de tre er så forfatteren av dette brevet? Det er ingenting i brevet som tyder på at forfatteren er en apostel. Jakob den eldre led martyrdøden allerede våren

44 under Herodes Agrippa (se Apg 12,2). Om Jakob, Alfeus' sønn, hører vi ikke mer i Det nye testamente. Kirkefedrene forteller at han forkynte evangeliet i det sørlige Judea og deretter i Egypt, der han led martyrdøden. Det kunne kanskje være ham, men alt taler mye heller for at det er den Jakob vi nevnte ovenfor, Herrens bror.

Denne mannen, som særlig blant de jødekristne var høyt aktet, synes å ha opplevd det store vendepunktet i livet sitt ved Frelserens oppstandelse. Det fortelles jo i 1 Kor 15,7 at Herren etter sin oppstandelse også åpenbarte seg personlig for denne sin bror Jakob. Det tyder på at det hos Jakob har vært en alvorlig søken etter sannheten. Allerede før pinsedag finner vi ham sammen med Jesu mor og de andre brødrene i den lille menigheten i Jerusalem (se Apg 1). Og i Galaterbrevet kapittel 2 nevner Paulus denne Jakob som en av de tre som «gjaldt for å være støttene» i menigheten, ja, han nevner Jakob først (Gal 2,9).

Ved det store apostelmøtet, som Paulus sikter til i Galaterbrevet, lærer vi Jakob å kjenne (Apg 15) som en som på ingen måte var enig med de trangsynte jødekristne som ville legge lovens åk på de hedningene som kom til troen. Det ville Jakob slett ikke være med på. Han ønsket bare at de hedningkristne av hensyn til jødene skulle holde seg til visse ting (se Apg 15,20).

Selv fortsatte han for sin del å holde de jødiske skikkene og synes også å ha lagt vekt på at de jødekristne gjorde det (se Apg 21,20–25). Det var ikke et vilkår for frelsen, men fordi de var født som jøder. Ellers stod han i et hjertelig og broderlig forhold til Paulus, hedningenes apostel.

Selv de mer velsinnede blant de vantro jødene hadde stor aktelse for Jakob og skal ha kalt ham «den rettferdige». Den jødiske historieskriveren Josefus forteller at den saddukeiske ypperstepresten Ananus brukte tiden etter landshøvdingen Festus' død til å stille «Jakob og noen andre for Rådet og la ham steine».

Den gamle kirkehistorikeren Hegesippus forteller at Jakob daglig hadde ligget på kne i templet i bønn for folket sitt. Men da stadig flere ble omvendt til troen på Jesus ved ham, hadde fiendene til slutt ført ham opp på tempeltinden for å tvinge ham til å vitne for folket mot Kristus. Men da han tvert imot hadde vitnet for Kristus, hadde de styrtet ham ned og slått ham i hjel med en kølle. Denne udåden vakte forargelse også hos alvorlige jøder. Hebr 13,7 sikter sannsynligvis til denne hendelsen.

Ham, mannen med den store myndigheten blant de jødekristne, Jakob, Herrens bror, skylder vi utvilsomt dette brevet. Om det er nesten alle enige.

Så kommer vi til spørsmålet om hvem brevet er skrevet til. Ifølge 1,1 er det rettet til «de tolv stammene som er spredt omkring i landene». Med navnet «spredningen» betegnet en de jødene som bodde utenfor Israels land, spredt blant hedningene. Og selve innholdet i brevet bekrefter at det er skrevet til jøder, men viser også at det er skrevet til kristne jøder.

Av brevet går det fram at disse kristne jødene den gangen ennå var knyttet sammen med de vantro jødene i det sosiale livet, og at de måtte lide en god del under tyranniet fra de rike vantro jødene. I kristenhetens aller første tid, før

det jødiske opprøret som endte med Jerusalems undergang, hadde jødene også egne jødiske synagogedomstoler når de bodde spredt blant hedningene.

Brevet synes da å være rettet til slike jødekristne samfunn utenfor Israels land. Ved troen var de skilt fra de vantro jødene, men ellers hørte de ennå til samme lokalsamfunn som dem. De arbeidet som dagarbeidere hos de rike (se 5,4) og var utsatt for deres mange plagsomheter. Noe lignende ser vi den dag i dag for eksempel i India, der de fattige kristne må lide mye av de hedenske brahmanene, som ofte er både dommerne og arbeidsgiverne deres.

Ingen steder i brevet finner vi spor av hedningkristne. Det tyder på at brevet må være skrevet svært tidlig. For der det først kom en hedningkristen menighet, pleide de jødekristne å slutte seg til den, og slik ble de løst fra de sosiale båndene som bandt dem til deres vantro landsmenn. Brevet synes altså å være skrevet før den store hedningemisjonen som gikk ut fra Antiokia i Syria, var kommet i gang.

Alt dette tyder på at disse jødekristne samfunnene som brevet er rettet til, har holdt til i det sørlige Syria. Der bodde det mange jøder, som helt til keiser Titus' dager hadde et visst rettslig selvstyre gjennom sine synagogesamfunn.

Allerede Frelseren selv hadde fra Galilea virket blant disse syriske jødene (se Matt 4,24). Og etter Stefanus' død, da de kristne fra Jerusalem ble spredt vidt omkring, fortelles det i Apg 11,19 at de som var spredt, «dro omkring like til Fønikia, Kypros og Antiokia. Men de talte ikke Ordet til andre enn jøder.» Vi hører jo også i Apg 9 at Saulus drog opp til Damaskus for å forfølge de kristne som måtte finnes blant jødene der.

Brevet synes ikke å være rettet til én enkelt menighet, men til alle de jødekristne samfunnene som bodde i disse traktene. Derfor regnes Jakobs brev også, i likhet med Peters, Johannes' og Judas' brev, med til de såkalte allmenne brevene. Og etter det vi har sagt, synes brevet å være det aller eldste av de nytestamentlige skriftene.

Anledningen til brevet går fram av innholdet. De jødekristne, som stort sett synes å ha vært småfolk, led som nevnt mye under plagene fra de vantro jødene. Det hadde gjort dem motløse og sløve. De hadde ikke båret disse «mange slags prøvelser» (1,2) på den rette måten.

Vrede og bitterhet hadde begynt å herske over dem i stedet for den rette kristne saktmodigheten under lidelsen. Ja, de synes endog å ha knurret mot Gud, som om det var han som fristet dem (1,13). Hjertene ble mer vendt utover, og troen mistet mer og mer av sin indre livskraft. Derfor vitner Jakob så sterkt mot den døde troen og det delte hjertet.

Når Jakob, Herrens bror, er forfatteren av brevet, forstår vi også at han kjente så godt til forholdene til disse jødekristne. De jødene som levde i «spredningen», reiste jo ofte opp til Jerusalem, og det er rimelig at de kristne blant dem har betrodd seg til den høyt ansette forstanderen for menigheten i Jerusalem. Derfor kunne Jakob også skrive til dem med en slik hellig myndighet som han gjør.

Hele innholdet i brevet gir et sterkt inntrykk av å være skrevet av en jødekristen til jødekristne. Det er skrevet på en tid da den kristne læren ennå ikke var blitt utformet slik den senere ble, særlig ved apostelen Paulus (se Paulus'

måte å utvikle rettferdiggjørelsen ved troen på). Jakobs brev minner i høy grad om vår Frelsers bergpreken. Det er ikke slik at han uttrykkelig siterer ordene fra Bergprekenen, men Bergprekenens dype, guddommelige tanker har levd i forfatterens sjel.

Det er israelitten uten svik som nå, som Jesu Kristi tjener, har sett den gamle pakts fullendelse i Kristus. Ingen av Det nye testamentes brev gir oss et så tydelig inntrykk av jødekristendommen i dens opprinnelige form som dette Jakobs brev.

Ånden er den samme, sannheten den samme som i de andre apostelbrevene. Men måten og formen som vitnesbyrdet om troen på «vår Herre Jesus Kristus, herlighetens Herre» (2,1) blir båret fram i, er nettopp slik en kunne vente det hos en ekte israelitt. Han var vokst opp i et troende israelittisk hjem, slik hjemmet i Nasaret har vært det, men var så gått fram fra den gamle paktens morgenrøde inn i rettferdighetens sols fulle dagslys.

Brevet svarer helt til det vakre bildet Skriften tegner for oss av Jakob, Herrens bror. Han var den kristne israelitten som til det siste i god forstand fortsatte å være «for jødene … som en jøde» (1 Kor 9,20), og hvis hele liv og gjerning alltid fortsatte å foregå innenfor det jødiske folket.

Etter alt å dømme må brevet være skrevet svært tidlig, som vi alt har nevnt, antakelig mellom år 45 og 50. Slik har det sin særegne plass som det tidligste vitnesbyrdet i den kristne litteraturen. Det er sikkert nok skrevet i Jerusalem, der Jakob, Herrens bror, jo alltid oppholdt seg etter sin omvendelse. At det tales om «tidligregn og senregn» (5,7), peker også tydelig nok mot Israels land som forfatterens hjemland.

Når det gjelder brevets ekthet, dets rett til å ha plass blant Det nye testamentes hellige skrifter, har det vært en del motstand. I den østlige kirken var det fra eldste tid av kjent som hellig skrift. Det finnes i den gamle syriske bibeloversettelsen (Peshitta), og det stemmer godt med at brevet er skrevet til jødekristne samfunn i Syria. I den vestlige kirken ble det derimot først anerkjent senere. Derfor regner også kirkehistorikeren Eusebius († 338 e.Kr.) det med til de «omstridte» skriftene i Det nye testamente.

Men vi kan ikke undre oss over at dette brevet ikke var så godt kjent i den vestlige, hedningkristne kirken. Jakob, Herrens bror, hørte jo ikke til apostlene, og brevet hans henvender seg jo til jødekristne. Først senere følger den vestlige kirken med i den kirkelige anerkjennelsen.

I reformasjonstiden gikk Luther ut mot Jakobs brev og mente at det var skrevet av en eller annen god og from mann fra en senere tid. Det var særlig fordi han syntes at dette brevet for det første ikke stemte med apostelen Paulus i læren om rettferdiggjørelsen ved troen, og for det andre manglet omtalen av Kristi lidelse og oppstandelse.

I sine fortaler til Det nye testamente (år 1522), i prekenene over Peters brev og flere andre steder kaller han Jakobs brev «et rett stråbrev», i motsetning til det ekte gullet og sølvet (1 Kor 3). Den sveitsiske reformatoren Calvin imøtegikk derimot denne vurderingen til Luther, men uten å nevne Luthers navn.

Vår tids bibelkritikere nevner ofte denne uttalelsen til Luther som et bevis på at også Luther våget å drive kritikk av Skriften. Men da må en i alle fall si at Luther kom galt av sted med sitt forsøk på bibelkritikk. For i Guds menighet er Jakobs brev godkjent som et svært velsignet brev, når en finner nøkkelen til å forstå det rett. Den nøkkelen følger med erkjennelsen av at Jakob, Herrens bror, er forfatteren, og at brevet ble skrevet før apostelen Paulus' brev.

Men ellers var den ånden som bar Luthers syn på Skriften, så uhyre forskjellig fra de moderne bibelkritikernes at de nødig skulle påberope seg ham når de river Bibelen i stykker, for tiden særlig Det gamle testamente. Luthers salme «Vår Gud han er så fast en borg» inneholder jo disse to linjene, som godt kan brukes som et feltrop i kampen mot den moderne kritikken: «Det ord de skal vel lade stå og utakk dertil have.» Luthers syn på Skriften var båret av den dypeste ærbødighet for Skriften som Guds urokkelige ord. Men hvor stort og utvalgt et redskap han enn var, var han likevel ingen apostel.

Når vi legger ut brevet nærmere, vil vi få anledning til å se nøyere på de forskjellige spørsmålene som er blitt reist om innholdet i dette brevet. Og vi skal få se at vi også her står foran rike skatter i Bibelens gullgrube.

Innholdet i brevet faller i disse delene: Først kommer en oppmuntring til frimodighet under de fristelsene de var utsatt for. Samtidig blir tanken om at fristelsen skulle komme fra Gud, avvist. Fra ham kommer bare godt, og det største gode er det nye livet han har gitt oss. Det gjaldt å tilegne seg dette nye livet og leve i det (kap. 1). Formaningen til å leve et hellig liv blir ført videre, særlig med tanke på den forskjellsbehandlingen leserne ble fristet til å vise de rike (2,1–13).

Deretter kommer en betraktning over forholdet mellom tro og gjerning. Bare den levende troen fører til rettferdighet for Gud (2,14–26). I kap. 3 advares det særlig mot tungens synder, og leserne formanes til den rette, stille, saktmodige visdommen, visdommen ovenfra.

I kap. 4 viser Jakob den dype grunnen til lesernes mange kjødelige stridigheter: hjertet deres var igjen i ferd med å begjære verden, i ferd med å dele seg mellom Gud og verden. Mot dette sinnet advarer han ved å peke på hvor kort og usikkert livet på jorden er. Endelig (kap. 5) uttaler han et domsord over de vantro rikmennene som forfulgte de fattige troende (5,1–6), og formaner brødrene til å vente tålmodig på Herrens komme (5,7–11). Til det knyttes så en del avsluttende formaninger (5,12–20).

531. Formaning til å forholde seg rett under prøvelsene (1,1–12)

Vi har i innledningen sett hvem denne Jakob må være, som i overskriften (v. 1) kaller seg «Guds og Herren Jesu Kristi tjener», og hvem brevet er rettet til. Enda et vitnesbyrd som bekrefter at Jakob, Herrens bror, er forfatteren av brevet, finner vi i hilsenen. Brevet som ble sendt fra apostelmøtet i Jerusalem til de hedningkristne, og som Jakob sikkert hadde formulert, har nemlig nøyaktig den samme formen for hilsen som her (se Apg 15,23).

Når Jakob ikke kaller seg Herrens bror, bare «tjener», ligger det sikkert i at han ikke ville gjøre sitt kjødelige, men bare sitt åndelige forhold til Frelseren gjeldende.

Og når han kaller de jødekristne «de tolv stammene», betegner han dem som Guds sanne Israel, paktsfolket, som løftene var gitt til. Tolvtallet møter oss jo stadig i Det nye testamente som paktsfolkets tall: tolv apostler, «tolv troner» ved Herrens gjenkomst (Matt 19,28), folket av de tolv stammene blir beseglet (Åp 7), og det er tolv porter i det nye Jerusalem (Åp 21). Med navnet «de tolv stammene» betegnes altså den nye paktens folk som det folket der løftene til fedrene har fått sin oppfyllelse.

Formaningen om å stille seg rett i de fristelsene de hadde å bære (v. 2–12), innledes med et oppmuntrende ord (v. 2–4) om å «akte det for bare glede» når de «kommer i mange slags prøvelser». «Falle i», som vår gamle danske oversettelse har, kan misforstås. Det greske ordet betyr: «komme inn i noe, så en er helt omgitt av det».

Med disse fristelsene menes, som sammenhengen viser, trengslene for Kristi skyld, som satte troen deres på prøve og fristet dem til å slå av på Herrens sannhet.

Det er et stort ord dette, at vi skal akte slike prøvelser for bare glede. Det er ikke talt ut fra en småskåren tro. Men både vår Frelsers ord (Matt 5,11–12: «Gled og fryd dere» – når dere lider for rettferdighets skyld) og apostlenes eksempel bekrefter at dette sinnet er det rette. Apostlene gikk jo glade bort fra Rådet etter å ha blitt pisket for Jesu navns skyld (Apg 5,41). Det står fast, hvor ofte vår egen ferd enn ikke stemmer med det når vi blir satt på prøve.

Grunnen til at vi skal akte en slik prøvelse for bare glede, blir gitt oss i v. 3:

«Når troen blir prøvd, virker det utholdenhet» (standhaftighet).[1] Vel å merke når en går rett gjennom prøven. En blir herdet, stålsatt gjennom trengselen. «Hvert et sår gjør deg hard, at du alltid seier får.» På samme måte sier apostelen Paulus: «Vi roser oss også av trengslene. For vi vet at trengselen virker tålmodighet» (Rom 5,3). Og utholdenhet er et dyrebart klenodium å vinne.

Men så gjelder det også at det blir den rette standhaftigheten, som setter sine spor i livet i «fullkommen gjerning» (v. 4). Med det er det sagt at utholdenhet ikke bare består i å kunne lide, men like mye i å kunne virke: kunne gjøre motstand mot fristelsen, vinne seier over synden og slik også bære hellig frukt, «så dere kan være fullkomne og hele, og ikke komme til kort i noe», som ordet sier.

Der har vi Guds hensikt med å tillate fristelsen. Fra hans side er den en prøvelse som har som mål å føre oss fram mot det fullkomne. Vi møter her en slags gjenklang av ordet i Bergprekenen: «Vær da fullkomne, likesom deres himmelske Far er fullkommen» (Matt 5,48). Det er Guds mål med oss, og det skal også alltid være vårt mål, det vi alltid må jage etter, «for å kunne gripe det» (Fil 3,12). Så vil Gud også selv til slutt føre oss fram til målet: «Han som begynte en god gjerning i dere, vil fullføre den inntil Jesu Kristi dag» (Fil 1,6).

Men i kampen for å vinne dette utbyttet av trengselen erfarer et Guds barn ofte at det skorter på klarhet når det gjelder å kjenne Guds vilje i de mange forholdene som en slik trengsel og prøvelse fører med seg. Men også for det er det råd (v. 5): «Om noen av dere mangler visdom, da må han be til Gud – for Gud gir alle, villig (rundhåndet, av et oppriktig hjerte) og uten bebreidelse – og så skal han få den.»

Visdom betyr her den rette, hellige innsikten i Guds vilje og hans førelse med oss, slik at vi blir satt i stand til å få det rette utbyttet av trengselen. Når Jakob her taler om visdommen, har han sikkert i tankene hatt de mange ordene om visdom i Salomos ordspråk, for eksempel Ordsp 2,1–6. For den nye paktens barn blir denne visdommen jo det samme som Den Hellige Ånds gave (se Luk 11,13: «Hvor mye mer skal da den himmelske Far gi Den Hellige Ånd til dem som ber ham»).

For en rik oppmuntring til å be det er i dette herlige ordet! Gud er ikke som de motvillige giverne som nok gir, men som bebreider den som ber, både at han trenger hjelp, og at han kommer og ber. Vi minnes ordene i Siraks visdom 18,17: «Mitt barn, når du gjør godt mot noen, så føy ikke spott til, og når du gir noen noe, så gjør ham ikke bedrøvet med ord.» Gud vil så gjerne gi, bare vi kommer og ber (se ordet i Bergprekenen, Matt 7,7–11).

Men derfor må en også «be i tro, uten å tvile». Etter sammenhengen betegner tro her det udelte hjertet som tillitsfullt søker til Gud som den som er hjertets dyrebare lodd og del.

Her tenkes det ikke så mye på om en i det enkelte tilfellet har tro på at Gud nettopp vil høre den bestemte bønnen slik vi helst ønsket det. Også en slik tro i en enkelt ting kan Gud gi ved sin Ånd. Men her tenkes det som sagt mer på sinnelaget som helt overgir seg til Gud. Det ber om visdom som Salomo, det ber

[1] NB: «tålmodighet».

om å få være i åndelig fortrolighet med Gud, og ellers hviler det i at han vil gjøre alt vel for oss.

Det tvilende sinnet, som her blir sammenlignet med en bølge på havet som kastes av været, betegner ikke tvil om sannheten i den kristne læren, men det urolige sinnet som har så vanskelig for å gi seg hen til Gud og ha nok i ham. Det er det sinnet Brorson har skildret så sant i salmen «Ak, min rose visner bort». Han avslører den dype skaden i et slikt tvilende, urolig sinn når han sier: «Sion, hele saken er: verden, verden du begjær.»

Det er nettopp dette sinnet Jakob stadig advarer mot i dette brevet sitt: dette øyet som skotter bort mot verden, dette hjertet som har sine egne tanker om hvordan Guds vilje skal være, nemlig slik at en kunne slippe lidelsen og få så mye som mulig av det som behager kjødet. Med et slikt sinn blir en urolig og kastes hit og dit av frykt og beregning. Og så lenge kan ikke Gud bønnhøre.

I et slikt urolig hjerte kan ikke den himmelske visdommen senke seg ned, like lite som himmelen kan speile seg i bølgene som stormen har pisket opp. Det er dette Jakob sier med de alvorlige ordene i v. 7–8: «Ikke må et slikt menneske vente å få noe av Herren, slik en tvesinnet mann, ustø på alle sine veier.»

Nei, vi må ha det sinnet som ber som David i Sal 86,11: «Lær meg, Herre, din vei! Jeg vil vandre i din sannhet. Gi meg et udelt hjerte til å frykte ditt navn!» Det udelte, lydige hjertet blir stille («Da … slo vi oss til ro og sa: Skje Herrens vilje!» Apg 21,14). Og da kan himmelens visdom prege sitt bilde i hjertet, slik himmelens bilde speiler seg i det stille vannet. Da bærer trengselen velsignet frukt.

Og for å hjelpe leserne til dette sinnet peker Jakob (v. 9–11) på hvordan de jordiske herlighetene skal vurderes rett. «Den ringe bror», nemlig ringe når det gjelder kår her i tiden, en som hører til småfolkene, skal ikke miste motet av den grunn, men «rose seg av sin høyhet», nemlig av den høye plassen han har fått som Guds barn og arving til Guds rike. For det er den sanne rikdommen og herligheten. Guds barn er kongebarn, selv om de er fattige og ringe.

«Men den rike» – og her tenker Jakob sikkert på de vantro rikmennene blant jødene, de som plaget de fattige jødene (han sier jo ikke: den rike bror) – skal rose seg «av sin ringhet». Det ligger en brodd i dette ordet. For med det betegnes den vantro rike mannens herlighet som i virkeligheten ikke er verd et bedre navn enn ringhet.

Når han da roser seg av rikdommen sin, burde han tenke på at «han skal forgå som blomsten på gresset». Snart er han skilt fra all denne ytre rikdommen, slik Herren forteller oss om den rike bonden (Luk 12,16–21) og om den rike mannen som kledde seg i purpur og så videre (Luk 16). Og har han da ikke hatt noe annet å rose seg av, så forgår han jo selv sammen med all sin timelige herlighet. Derfor burde han, i stedet for å kalle rikdommen sin for sin høyhet, kalle den sin ringhet.

Bildet av verdens herlighet som blomsten på gresset, som raskt visner, finnes jo ofte i Det gamle testamente, særlig i Sal 103,15–16 og Jes 40,6–8. Slik solen med sin glød raskt kan få gresset til å visne, «slik skal også den rike visne bort på sine veier» (v. 11), midt i sin verdslige ferd. Alt det av denne sorten som han har

knyttet hjertet sitt til, vil visne for ham, det ene etter det andre. Verden forgår og dens lyst, og han selv visner med.

Nei, å søke sin rikdom i seg selv eller i verden er en ringe tilværelse, tross all ytre glans. Lykkelig den rike som i tide oppdager dette og ser seg om etter den høyheten som ikke forgår.

Om leserne bare ville holde fast ved dette synet på verdens herlighet og på hva som er den sanne høyheten, ville de ikke la seg rokke slik i fristelsens og trengselens tider, men holde ut i stille tålmodighet. Og den som gjør det, er «salig», og det allerede her. Det finnes et maleri der en ser en tigger som står med posen sin og roter i en avfallsdynge. Over ham svever en engel med en krone, men engelen gråter, for tiggeren ser ikke etter kronen. Det er et slående bilde på den verdslige rike mannens ringhet.

Men det er Guds barns salighet allerede nå, midt i kampen, at kronen vinker. «Når han har stått sin prøve» (v. 12), er livets krone viss for ham, den seierskransen som består i evig liv. For den er «lovt dem som elsker ham». At de troende her i denne sammenhengen blir kalt de som «elsker» Herren, viser oss at kjærligheten til Herren vår Gud nettopp skal vise seg i den tålmodige utholdenheten i fristelsens kamp.

For Jesu navn hans fiender flyr
og styrter for hans sverd,
mens kronen vinker over sky
til den minste som har ham kjær.

532. Tanken om at Gud er skyld i fristelsen, blir bestemt avvist. Fra ham kommer bare godt til hans barn (1,13–18)

I det foregående hadde Jakob talt til leserne om å skikke seg rett i fristelsens smelteovn (se også det vakre ordet om det i Siraks bok 2,1–6).

Nå avviser han en tanke som djevelen alltid er rede til å skyte inn hos et fristet og plaget Guds barn, og som vi kan forstå også har vært oppe hos disse jødekristne den gangen. Tanken er: Gud er skyld i fristelsen, han kunne også gjøre kårene lettere for oss enn de er.

Det er jo i virkeligheten en ond knurring mot Gud (se 1 Mos 3,12: «Kvinnen som du ga meg til å være hos meg, hun ga meg av treet, og jeg åt»). En slik knurring ligger ofte skjult i det «hvorfor?» som så ofte rører seg på en ond måte i et troende menneske i prøvelsens tider.

Nei, sier Jakob, «ingen som blir fristet, må si: Det er Gud som frister meg!» (v. 13). Denne bestemte avvisningen av en slik formastelig tanke begrunnes med at Gud «blir ikke fristet av det onde» (kan ikke fristes). Han er høyt opphøyd over enhver fristelse til det onde, og i det ligger det at det heller aldri kan gå ut noen fristelse (til det onde) fra ham.

Allerede i Sirak 15,11–12 og 20 står det: «Si ikke: Herren er skyld i at jeg er falt fra! For du skal ikke gjøre de ting som han hater. Si ikke: Han har ført meg vill! – Han har ikke befalt en eneste å være ugudelig og har ikke gitt en eneste lov til å synde.»

Riktignok vet vi av den sjette bønnen i Fadervår at Gud kan «lede inn i fristelse». Men det er ikke for at vi skal la oss friste av synden, men nettopp for at vi skal lære å seire over den og slik gå fram i hellighet. Når det i 1 Mos 22,1 (ved Isaks ofring) står at Gud «fristet Abraham»,[1] viser sammenhengen jo klart at det betyr at Gud prøvde Abraham, nettopp til det gode. Men her på dette stedet er det jo tale om fristelse til det onde. Slik frister Gud aldri noen.

Hvor kommer da fristelsen til det onde fra? Svaret blir gitt i v. 14–15. Den makten som direkte drar og lokker, ligger i vår egen lyst, den syndige lysten

[1] NB: «satte Abraham på prøve».

i den falne menneskenaturen. Lysten blir her sett under bildet av en skjøge. Pyntet med glitter og stas søker den å lokke menneskets vilje i garnet sitt. Og lykkes det den å få viljen med seg, unnfanger den og føder synden. Synden kan være født i tanken, fast besluttet, selv om den ennå ikke er gått over i gjerning. Likevel peker uttrykket «føder» nærmest på syndens ytre åpenbaring i ord og gjerning. Fra hjertet utgår jo livet.

Og får synden så lov til å bli «fullmoden», får den lov til å utfolde sitt herredømme, så føder den igjen det fryktelige barnet som heter død. Med det menes her motsetningen til det evige livet, altså den åndelige døden. Om ikke synderen blir frelst fra døden ved omvendelse (5,20), fører den til evig død.

Dette ordet gir oss et dypt og sant innblikk i syndens fryktelige vesen. Også synden har sin vekst, sin utvikling. Den lille, spe tigerungen, den skjulte lysten som så vidt våkner og ser så uskyldig ut, kan svært snart bli det glupske rovdyret som tar livet av troen. Vi minnes her ordet i Jes 59,4–5: «De har unnfanget ulykke og føder elendighet.» Samme sted tales det om «basilisk-egg» der ormen ligger, og som den til slutt «bryter fram» av når eggene blir helt «klekket ut».

Men har det seg slik med fristelsen at målet for den er synd, og dermed død som «syndens lønn» (Rom 6,23), så følger det med uimotsigelig klarhet at en slik fristelse ikke kan være fra den Gud som ikke har synderens død som mål, men vil «at han vender om fra sin vei og lever» (Esek 18,23). Fra Gud kommer ikke noe som skader sjelene våre.

Riktignok kan Gud straffe synd med synd og overgi de menneskene som ikke vil slippe synden, til deres synder (Rom 1,24–28). Men i det ligger likevel et siste forsøk på å hjelpe menneskene til å kjenne syndens gru, om de på den måten kunne bli «tuktet så de lar være å spotte» (1 Tim 1,20), «for at hans ånd kan bli frelst på den Herre Jesu dag» (1 Kor 5,5).

«Far ikke vill, mine kjære brødre!» Med dette inderlige og alvorlige ordet avslutter Jakob avvisningen av tanken om at Gud skulle være skyld i en slik fristelse til det onde. Samtidig innleder han den nye tanken som han nå utvikler (v. 17–18): Fra Gud kommer bare godt ned til oss. «All god gave og all fullkommen gave kommer ovenfra, fra lysenes Far.» Det vil si: Ikke noe annet enn god og fullkommen gave kommer ned fra ham.

I det rike greske språket er det i v. 17 brukt to forskjellige ord for «gave», og det siste av dem betegner sterkest gaven av fri nåde.

Det er jo også en forskjell på «god» og «fullkommen». Det siste betegner sterkere Guds nådegave som fri for alt urent og syndig, i motsetning til fristelsens urenhet, som er nevnt i v. 13–15. Vi kan tenke både på alle de mange velgjerningene fra Gud som han sender ned over menneskenes barn i det timelige (Apg 14,17: «Han gjorde godt. Fra himmelen sendte han dere regn og fruktbare årstider»), og på den «usigelige gave» (2 Kor 9,15) som han gav oss i sin egen enbårne Sønn. Med ham og for hans skyld gir han sine barn alt annet godt (Rom 8,32).

At bare godt kommer ned til oss fra Gud, begrunnes også med det navnet som Gud her blir nevnt med: «lysenes Far. Hos ham er ingen forandring eller skiftende skygge.» Med «lysene» menes her de lysende himmellegemene. Gud

er også deres Far som Skaper, men i deres rene lys finner også hans vesen som vår Far sitt billedlige uttrykk. Den Gud som har skapt stjernehærene med sin hånd, er selv lys, og det er overhodet «ikke noe mørke i ham» (1 Joh 1,5).

Dette siste blir også her framhevet nettopp i motsetning til himmellysene, for de blir jo av og til formørket. Vi ser for eksempel hvordan månen, alt etter sine skifter og sin forskjellige stilling, blir overskygget og formørket, til lyset tennes igjen. Vi ser det også ved solformørkelser. Men hos vår Gud er det ikke noe slikt. Han er alltid lys, bare lys.

I v. 18 blir det nå pekt på Guds ypperste gave, som mer enn noen annen viser oss at urent og mørkt aldri kan gå ut fra ham: Han har jo født oss på ny for at vi skulle være helliget ham, «være en førstegrøde av hans skapninger». I grunnteksten står det: «en viss (en slags) førstegrøde», for å vise at ordet her brukes billedlig. Førstegrøden ble helliget Herren på en særlig måte, og de troende kristne av Israel var jo i aller egentligste forstand en førstegrøde av Guds skapninger. «Frelsen kommer fra jødene» (Joh 4,22). Men hele den apostoliske menigheten kan ses under bildet av «en førstegrøde».

Til denne stillingen, å være helliget Gud, «har han født oss ved sannhets ord» – «etter sin vilje». Dette tillegget, som innleder omtalen av denne Guds nådegjerning, framhever at gjenfødelsen springer ut av Guds frie nådevilje. Denne gjenfødelsen får sitt fullkomne uttrykk i dåpen vår, som derfor også kalles «badet til gjenfødelse» (Tit 3,5). I dåpen er sannhetsordet jo virksomt i forbindelse med vannet, slik Paulus skriver i Ef 5,26: Kristus renset menigheten «ved vannbadet i Ordet».

I dåpen er evangeliets rensende krefter liksom samlet i sin fylde til en gjenfødende fornyelse av vår personlighets innerste vesen. Hvordan denne fornyelsen så skal åpenbares i et Guds barns liv, skildres i det som følger. Men denne Guds gjenfødende gjerning er sluttsteinen i det Jakob her har vist: at det er umulig at fristelsen kan komme fra Gud. «For Gud kalte oss ikke til urenhet, men til helliggjørelse» (1 Tess 4,7).

Gud intet ondt deg gjøre vil,
men all din ve den gjør din egen vilje;
by Gud ditt arme, bange hjerte til,
han skal det snart med trøst og glede stille.

533. Formaning om å ta saktmodig imot Ordet (1,19–21)

I dette avsnittet viser Jakob hvordan Guds gave til vår helliggjørelse, hans gjenfødende gjerning, skal komme til syne i et Guds barns liv. Med andre ord: hvordan det nye livet vi er født til, skal leves og gjennomtrenge oss.

De fleste håndskriftene har ikke «derfor» i v. 19, men «det vet dere», mine kjære brødre. Med det vil Jakob slå fast at det han har sagt ovenfor, er noe disse vennene nok visste, om de bare ville besinne seg. Formaningen begynner han nå (v. 19–20) med å innprente en hellig sannhet som først og fremst bør få vise sin kraft i de kristnes liv. Det gjelder å være «snar til å høre, sen til å tale, sen til vrede. For manns vrede virker ikke det som er rett for Gud.»

I det som følger, særlig i kap. 3 og 4, hører vi hvor mye strid det var mellom disse jødekristne. Nettopp hos jødene var det en skjødesynd å komme raskt i lidenskapelig sinnsstemning. Hvordan raste de ikke da Paulus i Jerusalem forkynte for dem om sitt kall til å være misjonær blant hedningene (Apg 22)! Det er denne lidenskapelige vreden, som gjerne gir seg utslag i mange ord, Jakob her advarer mot. Den virker aldri «det som er rett for Gud» (egentlig «rettferdighet for Gud»).

Det finnes riktignok en hellig vrede, slik vi noen ganger ser den hos vår Frelser når han så Guds sak grovt krenket. Men her er det tale om den lidenskapelige vreden over personlige krenkelser, og den er alltid syndig. Hvor saktmodig stod ikke vår Frelser overfor slike krenkelser!

All slik vrede, som gir seg luft i mange upassende og unyttige ord, kaller Jakob i v. 21 «urenhet» («skitt») og «rest av ondskap». For Guds barn sømmer det seg det stille, saktmodige sinnet, som ikke bruker mange ord, men øver seg i å være snar til å høre og «ta ydmykt imot Ordet». Men skal det lykkes, må vredens sinn først «avlegges». Hjertet må bli stille før Ordet for alvor kan øve sin helliggjørende kraft. Bare det stille hjertet kan i sannhet lytte til Ordet og høre Herrens røst.

Om Ordet sier Jakob to ting: først at det allerede var «innplantet» i dem, dernest at det er «mektig til å frelse deres sjeler». Ordets «uforgjengelige sæd» (1 Pet 1,23) ble innplantet i oss ved gjenfødelsen. Men det må stadig på ny høres og tas imot i tro, for at det nye livet kan bevares og vokse. Og dette ordet

er også mektig til å frelse sjelene: til å gi hjertet fred og forvandle det, så det blir skikket til å bo hos den Gud som det bare er lys hos.

Når dette blir satt som målet for at Guds ord bor og virker i hjertet, må vi legge merke til at det blir sagt til dem som allerede er betegnet som gjenfødte (v. 18). Av det følger at gjenfødelsen og den endelige frelsen ikke er ett og det samme. Gjenfødelsen blir bare til frelse dersom Ordet får lov til å virke i oss med sin makt.

Slik forklares også tilstanden til de døpte, men vantro menneskene. De er gjenfødt til å være helliget Herren, men ved hjertets vantro blir gjenfødelsen ikke til frelse for dem. Den blir bare til dom, ved det ansvaret som følger med gjenfødelsens nåde. Det hjelper ikke at den uforgjengelige sæden er sådd i hjertet, dersom vantroens vinterkulde gjør hjertet hardt, slik at sæden ikke kan nå fram til full frukt (se Matt 13, lignelsen om såmannen).

534. «Vær Ordets gjørere, ikke bare dets hørere!» (1,22–27)

Skal det innplantede ordet få utfolde sin makt til frelse for oss, kan vi likevel ikke bare nøye oss med å lytte til Ordet, slik Jakob nå viser (v. 22–27). Vi må lyde Ordet og i stillhet underordne oss det. Det lå jo allerede i dette å «ta ydmykt imot Ordet»: at vi ikke setter oss opp mot det når det dømmer oss og fører oss en annen vei enn tankene våre og vår naturlige vilje ønsker.

Vi må (v. 22) være «Ordets gjørere, ikke bare dets hørere, ellers vil dere bedra dere selv» (egentlig «regne feil»). Selvsagt må vi først høre for å kunne gjøre Ordet. Er vi trege til å høre, kommer hjertet vårt til å ligne en åker som blir dårlig dyrket, og da tar ugresset makten over den gode sæden. Å være «snar til å høre», villig til å lytte når Herren taler, er den første betingelsen. Men det er ikke nok.

Det viser Jakob nå med et bilde (v. 23–25). Å høre Ordet er som å se inn i et speil (v. 23). Guds ord er det store, blanke speilet der vi kan lære oss selv å kjenne. Der speiler Guds nåde i Kristus seg herlig for oss, og der kan vi se hva Gud i sin kjærlighet har bestemt oss til. Men bare å høre er som det flyktige inntrykket et menneske kan få av sitt eget utseende ved å se inn i et speil et øyeblikk – i oldtiden brukte de speil av metall – og så «straks glemme hvordan han så ut».

Å bli en «gjerningens gjører» består derimot i å «skue inn i frihetens fullkomne lov og fortsette med det». Det minner oss om Frelserens ord i Joh 8,31–32: «Dersom dere blir i mitt ord, da er dere i sannhet mine disipler. Og dere skal kjenne sannheten, og sannheten skal frigjøre dere.»

«Frihetens fullkomne lov» er et herlig uttrykk for evangeliet. Det er jo ikke bare løfte, men også regel og rettesnor for det nye, hellige livet. Men det er ikke som den gamle loven, skrevet på steintavler, som stod utenfor mennesket med sine bud. Det er en lov skrevet i hjertet ved Guds Ånd. Se løftet om den nye pakt i Jer 31,33: «Jeg vil gi min lov i deres sinn og skrive den i deres hjerte.»

Det er den «fullkomne lov». Vår Frelser kom ikke for å oppheve loven, men for å oppfylle den, slik han sa i Bergprekenen (Matt 5,17). Hans hellige liv er jo et levende bilde av den fullkomne loven. Denne fullkomne loven viser oss målet: å bli helliget «helt igjennom» (1 Tess 5,23) i tanke, ord og gjerning, slik vi hører det hos Herren når han forklarer budene i Bergprekenen.

Og det er «frihetens fullkomne lov», fordi den evangeliske lovoppfyllelsen springer ut av troen på Guds kjærlighet i Kristus Jesus. Den bæres av den kjærligheten til Gud som hans kjærlighet virker i hjertene våre: «Vi elsker fordi han elsket oss først» (1 Joh 4,19). Kjærligheten til Gud virker et frihetens «Jeg vil» i hjertets dyp. Den frivillige kjærligheten sier: «Hans bud er ikke tunge» (1 Joh 5,3). Slik skal lovens krav bli oppfylt i oss, «vi som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden» (Rom 8,4).

Og det gir lykke å bli en «gjerningens gjører» på denne måten. «Han skal være salig i sin gjerning», skriver Jakob. Legg merke til at det står i sin gjerning, ikke *ved* sin gjerning. Vår salighet hviler alene på Kristi fullbrakte gjerning. Men det gir en underlig følelse av lykke, en velsignet nytelse av saligheten, å vandre som et lydig barn som våker og ber for å gjøre den himmelske Fars vilje, og som «har sin lyst i Herrens lov og grunner på hans lov dag og natt» (Sal 1,2).

I v. 26–27 henter Jakob nå eksempler fra det praktiske livet på hva det vil si å gjøre Guds vilje, i motsetning til det overflatiske forholdet som nøyer seg med en bare ytre gudsdyrkelse. Først har han tungens synder for øye. «Den som mener at han dyrker Gud», men likevel ikke vil ha tungen sin under hellig tukt, han «bedrar sitt eget hjerte» i det skjulte, og «hans gudsdyrkelse er forgjeves».

At Jakob her igjen peker på dette å «ikke holde sin tunge i tømme» (v. 26), kommer av at synder med tungen var så utbredt blant disse jødekristne. Dessverre er de det også blant kristne til alle tider. Tungens synder, som Herren taler så alvorlig om i Matt 12,33–37, blir det så ofte tatt sørgelig lett på. De blir ikke regnet for så mye, og likevel volder de så stor ulykke både hos oss selv og hos andre. Skal gudsdyrkelsen vår være i ånd og sannhet, må tungen sannelig holdes i tømme. Da må vi be med David (Sal 141,3): «Herre, sett vakt for min munn! Vokt mine leppers dør!»

Jakob nevner enda et eksempel på «en ren og usmittet gudsdyrkelse for Gud og Faderen» (v. 27) – i sannhet en herlig betegnelse på den kristne gudsdyrkelsen. På den ene siden skal vi være fylt av Guds barmhjertige kjærlighet, på den andre siden holde oss fri for kjærligheten til verden.

Det barmhjertige kjærlighetssinnet skal særlig kjennes overfor de hjelpeløse, dem verden ofte er så hard mot. Som slike hjelpeløse nevnes her, som så ofte i Det gamle testamente, særlig «farløse og enker» (se for eksempel Job 31,16–17). Å «se til» de nødlidende framhever jo også vår Herre Jesus selv i sitt mektige ord om dommens dag (Matt 25,36: «Jeg var syk, og dere så til meg. Jeg var i fengsel, og dere kom til meg»).

På den andre siden hører det med til en rett kristen gudsdyrkelse å vokte seg mot kjærligheten til verden og «holde seg uplettet av verden». Verden betegner her, som så ofte, menneskeheten som har revet seg løs fra samfunnet med Gud, og som drives av egenkjærligheten og ikke av kjærligheten til Gud. Så sant vi er gjenfødt ved Guds «sannhets ord», og så sant Herren har utvalgt oss av verden (Joh 15,19), må vi holde oss rene fra dens ånd. Vi må ikke skikke oss lik den (Rom 12,2), heller ikke i dens harde, egenkjærlige og ubarmhjertige vesen.

Dette bruddet med verden, som stadig må holdes ved like, peker Jakobs brev på igjen og igjen. Vi ferdes jo ennå i denne verden og bærer ennå dens merker i

vårt indre på grunn av synden. Derfor trengs det hellig alvor. Men den som vil holde seg uplettet av verden, kan stole på at Guds sterke, bevarende hånd sannelig også skal holde fast ved vår lille, svake hånd. I sin yppersteprestlige bønn har vår Frelser jo bedt slik for sine venner til Gud og Faderen: «Jeg ber ikke om at du skal ta dem ut av verden, men at du skal bevare dem fra det onde» (Joh 17,15).

Mine føtter, la dem løpe
dine ærend her på jord,
så hvert skritt kan verden røpe
hvem som i mitt hjerte bor.

535. Formaning om ikke å krenke kjærlighetens lov ved å gjøre forskjell på folk (2,1–13)

I kap. 1,27 ble det sagt at den sanne visdommen også måtte vise seg i barmhjertig kjærlighet. I nær sammenheng med dette går Jakob nå over til å påtale at leserne gjorde forskjell på folk. De gjorde stor forskjell på dem som kom som gjester i synagogen deres, alt etter om de var rike eller fattige.

Først påviser Jakob dette sørgelige forholdet (v. 1–4). Dernest viser han hvordan det stred både mot Guds forhold til de fattige og mot de rikes forhold til Guds folk (v. 5–7). Til slutt viser han (v. 8–13) hvordan en slik handlemåte nettopp var en overtredelse av loven, av det store kjærlighetsbudet som er lovens fylde, og at den ville føre en hard dom over dem selv.

I v. 1 sammenfatter han det upassende i å gjøre forskjell på folk og samtidig tro «på vår Herre Jesus Kristus, herlighetens Herre». Troen på vår Herre Jesus er her den levende troen, og den kan ikke forenes med å gjøre forskjell på folk. I dette verset har vi det eneste stedet i Jakobs brev der han taler direkte om vår Herre Jesus. Det var dette Luther hadde imot brevet: at det talte for lite om Frelseren.

Men til det må det for det første sies at hele brevet forutsetter vår Frelsers store gjerning. Det ligger jo klart i ordet «herlighetens Herre». Der blir Frelserens oppstandelse, himmelfart og plassen ved Faderens høyre hånd malt for øynene våre. Og der ligger også hans fornedrelse, som gikk forut for herliggjørelsen. Ordet minner om Frelserens ord i den yppersteprestlige bønnen i Joh 17,5: «Og nå, herliggjør du meg, Far, hos deg selv med den herlighet jeg hadde hos deg før verden ble til!» Og hele brevet er jo en ettertone av vår Herre Jesu Kristi bergpreken og peker på det samme sinnet som var i ham.

Jakob peker her særlig på Herren Jesus som herlighetens Herre, fordi han nettopp vil vise leserne at den ytre, jordiske rikdommens herlighet ikke må blende oss. Vi har jo en Herre som har en herlighet av himmelsk art.

I v. 2–3 skildrer han så lesernes framferd – åpenbart med faktiske hendelser for øye. Av v. 2 ser vi at de jødekristne hadde sitt eget forsamlingslokale («synagoge», som det står i grunnteksten). Men også ikke-kristne kunne få adgang. Vi

ser at de av og til har hatt besøk av uomvendte jøder, både rike og fattige, som fikk lyst til å høre hva slags lære de førte.

Nå skildres den rike med «gullring på fingeren» og praktfulle klær, i motsetning til den fattige i sine skitne klær. Og vi ser hvordan de jødekristne, som selv nok for det meste var småfolk, lot seg blende av de fornemme jødenes rikdom og makt, mens den fattige ble behandlet likegyldig og nedlatende. Jakob overlater til deres egen samvittighet (v. 4) å avgjøre om de ikke da gjorde «forskjell blant dere selv» og var blitt «dommere med onde tanker». Med denne framferden felte de jo en dom, men en dom ut fra en dårlig, kjødelig tankegang.

Det greske ordet i v. 4, som vår gamle danske oversettelse gjengir med «gjøre urettferdig forskjell», bør nok heller gjengis slik: «Tvilte dere ikke da hos dere selv?»[1] Med det er det sagt at denne framferden umulig kunne gi hvile i deres egne hjerter. De kunne ikke selv tro at det var rett gjort, så de handlet mot bedre vitende. Men «alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23).

I v. 5–6 viser han nå hvordan framgangsmåten deres stred helt mot Guds forhold til de fattige. Det var nemlig et faktum den gangen, som det er nå, at forholdsvis langt flere småfolk enn rikmenn hørte til Guds «utvalgte» og viste seg mottakelige for evangeliet. De rike, de vise, fornemme og mektige i denne verden, var som regel langt mer likegyldige eller fiendtlige.

Denne tanken møter vi ofte allerede i Det gamle testamente, og den lyder også mot oss mange steder i Det nye. «Disse små» kaller Herren sin lille flokk (Matt 10,42), og han taler om hvor vanskelig det er for en rik å komme inn i Guds rike (Mark 10,23). I 1 Kor 1,26 framhever Paulus den samme erfaringen fra menigheten i Korint.

Men i dette lå det jo at de fattige liksom stod Gud nærmest. De hadde liksom lettere adgang til å bli rike i troen og arve «det riket han har lovt dem som elsker ham». «Elsker» peker også her på den levende, varme troen.

Hvor skarpt stod ikke disse Guds kjærlighetstanker om de fattige i motsetning til den forakten leserne viste den fattige! Og i tillegg var de rikes forhold til de troende slik at en krypende framferd overfor dem ble enda mer uverdig. «Er det ikke de rike som undertrykker dere, og er det ikke de som trekker dere for domstolene?» spør Jakob. Her tenkes det åpenbart på synagogedomstolene. Der ble de kristne anklaget for sin tro på Jesus Kristus og led urett for troens skyld, og der måtte de høre de rike spotte «det gode (det vakre) navnet som er nevnt over dere» (v. 7).

Her tenkes det sikkert på Jesu Kristi navn, som var nevnt over de troende i dåpen. I Det gamle testamente betyr det at en manns navn ble nevnt over en annen, at denne andre ble hans eiendom. Slik blir det sagt om Israel at Guds navn var nevnt over folket (se 5 Mos 28,10: «du er kalt med Herrens navn», og Jer 14,9: «vi er kalt ved ditt navn»).

Men overfor slike som spottet det navnet som var de kristne kjærest, krevde allerede de kristnes plikt til å vitne en verdig og hellig holdning. Nå kunne leserne kanskje innvende at de handlet slik overfor de rike for å oppfylle «den kongelige lov etter Skriften», altså kjærlighetsbudet, det store budet i loven,

[1] NB: «Gjør dere ikke da forskjell blant dere selv?»

budenes «dronning» og sum. Ja, Herren hadde jo i Bergprekenen talt om at en skulle elske sine fiender.

Det er riktig nok, sier Jakob. Var det grunnen, handlet de rett. «Men» – og nå avslører han den skjulte skaden deres – «dersom dere gjør forskjell på folk, da gjør dere synd», og i stedet for å oppfylle loven «anklager loven dere som lovbrytere» (v. 8–9).

At framferden deres så langt fra var en oppfyllelse av loven, men tvert imot en overtredelse av den, begrunner han så (v. 10–11). En bedrar seg selv når en mener at en slik enkelt forsyndelse ikke har noe å si, når en ellers «holder hele loven». Den som «snubler i ett bud, han er blitt skyldig i dem alle». Sannheten i dette begrunner han (v. 11) med at alle budene kommer fra én og samme lovgiver. Blir hans hellige vilje krenket på ett punkt, krenker en den helt igjennom.

I dette ordet ligger en dyp forståelse av at loven ikke er en samling spredte enkeltbud, men en enhet. Det er igjen vår Frelsers forklaring av loven i Bergprekenen som møter oss her. Herren sa jo i Matt 5,19: «Den som da bryter et eneste av disse minste budene, og lærer menneskene dette, han skal kalles den minste i himlenes rike.»

Og dette ordet – skyldig i alle bud når en snubler i ett – er i sannhet egnet til å vise oss at all egenrettferdighet er intet. Ett eneste hull i et klesplagg er sannelig nok til å gjøre det ubrukelig som høytidsdrakt, som bryllupsklær ved kongesønnens bryllup. Et ur er ubrukelig når bare ett eneste lite hjul går i stykker. Men å gjøre forskjell på folk var jo for dem å «slå i hjel» med hjertet. Ved denne overtredelsen av lovens femte bud krenket de hele loven.

I v. 12–13 viser Jakob dem til «frihetens lov», som han hadde nevnt for dem i 1,25. Under den var de stilt som kristne, og i samsvar med den måtte de «tale» og «handle» (v. 12). «Frihetens lov» betegner også her Guds lov slik den i sin fullkomne skikkelse er skrevet i hjertene hos den nye pakts barn. Som kristne vet vi at Guds lov sikter på hjertelaget, ikke bare på de ytre gjerningene. Vi føler oss dømt i vårt innerste når vi støter an mot lovens ånd.

Vil vi da dømme oss selv og fly til Kristi nåde for å hente kraft der til å få livet vårt lagt under frihetens lov, da blir vi ikke dømt. Men vil vi trosse Guds hellige vilje og fortsette å trå lovens hjerteblad, den barmhjertige kjærligheten, under fot, da glir vi ut av nåden og faller inn under en dom «uten barmhjertighet», under steintavlenes dom (v. 13).

«Men barmhjertighet roser seg mot dommen» – den bryr seg ikke om dommen. Det vil si: Det hjertet som lengter etter å stå i Guds barmhjertighet, fordi det selv lever av barmhjertighet og kjenner sitt dype behov for nåde, trenger ikke å frykte dommen. Ordet «barmhjertighet» betegner også her den levende troen, som er kommet inn under nåden. Ordet er en ettertone av Herrens ord i Bergprekenen (Matt 5,7): «Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet.»

536. Tro og gjerninger (2,14–26)

I dette avsnittet trenger Jakob enda dypere inn i det som var grunnskaden hos disse jødekristne: De trøstet seg over alle manglene i sitt kristenliv med dette: «Vi har jo likevel den rette tro.» Slik søkte de å berolige seg med tanke på dommen som skulle komme. Men nå viser Jakob at en slik tro, som ikke åpenbarer seg i gjerning, ikke gagner noe. Den er død og kan ikke frelse (v. 14).

Uttrykket er talende: «om noen sier at han har tro» (v. 14). En slik død tro blir jo ikke stadfestet av noe annet vitnesbyrd enn at en sier med munnen at en har den. En forsikrer, ofte med mange ord, at en har den rette tro. Men «hva gagner det» hvis livets vitnesbyrd i gjerning mangler?

Å ramme denne døde troen er brevets grunntanke. Det kom allerede fram i 1,22–27, der Jakob advarte mot å være bare «Ordets hørere» og ikke også dets «gjørere». Og på samme måte kommer det klart fram i første del av kapittel 2, der Jakob søker å vise motsetningen mellom troen på vår Herre Jesus Kristus, herlighetens Herre, og noe så ukristelig som å gjøre forskjell på folk.

Men dette avsnittet (2,14–26) trenger inn til roten av kreftskaden. Det er et ekko av Herrens ord i Bergprekenen (Matt 7,21–27): Det er ikke nok å si «Herre, Herre!», men det gjelder å «gjøre min himmelske Fars vilje» om en vil komme inn i himlenes rike.

I v. 15–17 viser han med et eksempel fra dagliglivet hvor verdiløs en slik død tro er. Medfølelse med den som mangler klær og mat, er verdiløs og tom hvis den bare kommer til uttrykk i ord og ikke gir seg utslag i gjerning. «Slik er det også med troen. Dersom den ikke har gjerninger, er den død i seg selv.» At den er død i sin virkning utad, kommer nettopp av at den er død i seg selv.

Med v. 18 går Jakob over til å begrunne dette ut fra tre synsvinkler til. Han lar liksom en tredjemann tre inn i samtalen: «Men en kan si.» Denne tredjemannen står tydelig nok på Jakobs side i innvendingen mot de jødekristnes falske tankegang, at den troen som utvortes sett var rett, kunne klare seg selv om gjerningene manglet. Han tenker seg at en innrømmer motparten dette: «Du har tro», og så føyer til: «og jeg har gjerninger». Av det reiser seg så denne oppfordringen: «Vis meg din tro uten gjerninger, så vil jeg vise deg min tro av mine gjerninger!»

Her ligger det som ble antydet i v. 14: En tro uten gjerninger, en tro som ikke gir seg til kjenne i gjerninger, kan ikke påvises. Det er ingenting å se som stadfester denne troen, hvor mye en enn forsikrer med munnen at en har den. Men

den som har gjerningene som troens frukter, kan peke på dem som vitnesbyrd om at han har en levende tro.

Dette ordet (v. 18) viser oss også at det her slett ikke er tale om gjerninger i seg selv, revet løs fra troen. Også vantro mennesker viser jo ofte til gjerningene sine, men ut fra deres gjerninger er det umulig å finne troen på herlighetens Herre.

At et menneske lever et noenlunde skikkelig liv og kan gi nødlidende en timelig hjelp og lignende, viser jo slett ikke at det mennesket tror på Jesus. Gjerningene i seg selv kan verken vise at et menneske har troen, eller gjøre troen levende. Bare troens gjerninger, slike gjerninger som er båret av Jesu kjærlighet og har det hellige stempelet på seg, kan være vitner om et menneskes tro.

Dette må holdes klart fast gjennom hele denne betraktningen: Jakob taler slett ikke om de såkalte «lovgjerningene», de utvortes gjerningene i seg selv, gjort i egen kraft. Med gjerninger mener han hele tiden det samme som Paulus kaller «Åndens frukt», altså gjerninger som springer ut av den levende troen.

Jakob har nå understreket at en tro som ikke gir seg vitnesbyrd i gjerninger, slett ikke kan påvises. I v. 19 kommer han så med enda en anklage mot en slik tro, som ikke bærer gjerning. Han sammenligner den nemlig med de onde åndenes tro. Den er så langt fra å gjøre salig at den tvert imot får de onde åndene til å «skjelve». De som forsvarte den døde troen, kunne nemlig vise til at de jo likevel trodde «at Gud er én», i motsetning til den hedenske troen med dens mange avguder.

Denne troen på at Gud er én, var jødenes stolthet overfor hedningene. Ordet i 5 Mos 6,4: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én», lød om og om igjen på jødenes lepper. Og det var jo sant. «Du gjør vel» i å tro slik, innrømmer Jakob. Men – og nå kommer det forferdelig alvorlige: «Også de onde åndene tror det – og skjelver» (grøsser). At Gud er én, at det finnes en levende, veldig Gud, tviler de onde åndene slett ikke på. Men de tror ikke på denne Gud. De vil ikke ha noe livsfellesskap med ham.

Her har vi så klart uttalt den dype, evige forskjellen mellom å tro *at* og å tro *på*. Den døde troen kan ha en helt riktig kunnskap om de hellige sannhetene. Djevelen selv kjenner jo Skriftens ord, slik vi hører når han henvender seg til vår Frelser under fristelsen i ørkenen (Matt 4,6). Men blir troen ikke noe annet enn en død kunnskap, kan mennesker kanskje nok en tid berolige seg med en slik død tro. Men det vil komme en stund da de blir stilt overfor Guds dom (v. 13), og da vil den falske roen bli forvandlet til skjelving også hos dem.

Med v. 20 går Jakob over til et tredje angrep på den døde troen, ut fra historien om Abraham (v. 21–24) og Rahab (v. 25). Og måten han innleder dette beviset på, får oss til å merke at han ser på det som helt og fullt avgjørende og ugjendrivelig.

«Men vil du vite (fullt ut forstå), du forfengelige menneske, at troen uten gjerninger er død?» spør han. En del håndskrifter leser «uvirksom», «unyttig» i stedet for «død». Meningen blir jo den samme. Den døde troen er en død kapital, og det mennesket som trøster seg med den, er «forfengelig» (egentlig «tom», «en som ikke har noe»).[1]

[1] NB: «Men vil du vite det, du uforstandige menneske: Troen uten gjerninger er unyttig.»

Og nå viser Jakob hvordan Abraham tydelig nok ble «rettferdiggjort av gjerninger». Som den gjerningen som beseglet denne rettferdiggjørelsen hans, nevner han at han ofret Isak. Jakob har åpenbart for øye det ordet Abraham fikk fra Gud ved den anledningen, ordet i 1 Mos 22,16–18: «Fordi du gjorde dette, og ikke sparte din sønn, din eneste sønn, så vil jeg storlig velsigne deg», og likeså ordet i 1 Mos 22,12: «Nå vet jeg at du frykter Gud.»

At Abrahams tro bestod sin prøve i gjerning, kaller Jakob Abrahams rettferdiggjørelse. På samme måte står det om Abraham i Siraks visdom 44,24: «I fristelsen ble han funnet trofast», og i 1 Makk 2,52: «Ble ikke Abraham funnet trofast i fristelsen, og ble ikke dette regnet ham til rettferdighet?»

Av v. 22 ser vi hvordan denne gjerningen Abraham gjorde, står for Jakob både som troens frukt («troen virket sammen med hans gjerninger») og samtidig som troens fullendelse («troen ble fullkommen ved gjerningene»). Abrahams tro foldet seg ved denne anledningen ut til sin høyeste og fulle utvikling. Også her ser vi at gjerningen ikke blir tatt løsrevet fra troen, slik verden taler om sine gjerninger, men i den innerste forbindelse med troen, som troens liv.

Jakob kjenner nok ordet fra 1 Mos 15,6, som kom lenge før den store lydighetsprøven da Isak skulle ofres: «Abraham trodde Gud, og det ble tilregnet ham som rettferdighet.» Dette ordet ser Jakob som «oppfylt» (v. 23) i den stunden da Abrahams tro bestod sin store, avsluttende prøve.

Ordet i 1 Mos 15,6 er jo knyttet til den hellige kveldsstunden da Herren førte den gamle, barnløse Abraham ut under stjernehimmelen og sa til ham: «Se nå opp mot himmelen og tell stjernene, hvis du er i stand til å telle dem! … Slik skal din ætt bli.» Og Abraham trodde Herren på hans ord, og dette «regnet han ham til rettferdighet». Derfor «ble han kalt Guds venn».

Dette siste ordet står ikke nevnt akkurat ved den anledningen. Men forholdet mellom Abraham og Gud var fra den stunden slik at Gud så på ham som sin venn. Se 2 Krøn 20,7, der kong Josafat i sin bønn til Herren sier «din venn Abraham», og Jes 41,8, der Herren selv sier «min venn Abraham».

Men dette punktet i Abrahams liv (1 Mos 15,6) var mer et begynnelsespunkt i hans inderlige trosforhold til Herren. Jakob ser det som et varsel om den fulle rettferdiggjørelsen som fant sted da Abrahams tro viste seg å ha vært en levende tro i den avsluttende prøven på Moria-fjellet. Derfor trekker han også denne slutningen av det (v. 24): «Dere ser at et menneske blir rettferdiggjort ved gjerninger, og ikke bare av tro.»

Og han stadfester denne slutningen med enda et eksempel fra Den hellige skrift, nemlig horkvinnen Rahab. Også om henne sier han at hun ble rettferdiggjort av gjerninger. Det vil si at Gud anerkjente troen hennes som rett og riktig, nettopp ut fra de gjerningene hun gjorde mot de israelittiske utsendingene i Jeriko da hun reddet livet deres (Jos 2). Og Gud stadfestet dette ved å spare livet hennes og hennes slekts liv da byen ble inntatt (Jos 6,23).

Så samler Jakob hele denne utviklingen i det kjente ordet (v. 26): «For likesom legemet er dødt uten ånd, slik er også troen død uten gjerninger.» I dette ordet må bildet selvfølgelig ikke presses, som om Jakob ville betegne troen som legemet (det lavere) og gjerningene som ånden (det høyere). Tvert imot, han taler

jo hele tiden om at det er den levende troen som har sitt liv i gjerningene. Også for ham er troen utgangspunktet, det som gir gjerningene liv, slik ånden gir legemet (støvhylsteret) liv. Etter hans egen utvikling er forholdet derfor heller det omvendte.

Men det er det døde legemet som helhet, i dets maktesløse tilstand, han sammenligner med den døde, kalde, maktesløse troen, som ikke har kraft til å gi seg vitnesbyrd i gjerninger. Den døde troen og liket har nettopp dette felles at livsvarmen, livskraften og livsvirksomheten er borte.

Et lik føler ingen trang til næring, og det gjør heller ikke den døde troen. Og den døde troens «gjerninger» er «døde gjerninger» (se Hebr 6,1 og 9,14). Det er ikke den slags gjerninger Jakob taler om her, men gjerningene som springer ut av det indre livet i varmen fra Kristi kjærlighet. Dem har den døde troen ingen av, og nettopp ved å være «uten gjerninger» vitner den om sin egen død.

Den tro som Jesus favner
og hjerter rense kan,
den tro hvormed man havner
i himlens frydeland,
den tro er sterk og må
all verden undertrede,
i sorger og i glede
sin prøve kunne stå.

Jakob og Paulus

Før vi forlater dette kapitlet, er det likevel et stort spørsmål som trenger seg på: Hvordan kan denne utviklingen hos Jakob, om rettferdiggjørelse av gjerninger og ikke bare av tro, forenes med det apostelen Paulus skriver i Rom 3,28: «For vi er overbevist om at mennesket blir rettferdiggjort ved tro, uten lovgjerninger»?

Her kunne det jo se ut til å være en uforsonlig motsetning. Men vi skal se at denne motsigelsen bare ligger i det ytre uttrykket, i formen, ikke i selve saken. I det åndelige synet er Jakob og Paulus helt enige. Men uttrykkene de bruker, har forskjellig betydning i deres munn.

Dette gjelder særlig uttrykket «bli rettferdiggjort». Med det mener Paulus begynnelsespunktet i troslivet, det punktet da Gud frikjenner et menneske for dets skyld og regner synderen for rettferdig, idet synderen i tro klynger seg til forsoningen i Jesu blod. Jakob kjenner godt dette begynnelsespunktet, men det kaller han ikke å bli rettferdiggjort. Han kaller det (se 1,21) å «ta ydmykt imot Ordet som er innplantet i dere, og som er mektig til å frelse deres sjeler». Og det er dette begynnelsespunktet Jakob viser til med ordet om Abraham fra 1 Mos 15,6: «Abraham trodde Gud, og det ble tilregnet ham som rettferdighet, og han ble kalt Guds venn» (2,23).

Med rettferdiggjørelse mener Jakob ikke begynnelsespunktet, men det punktet i et troende menneskes liv da dets tro har vist seg i gjerning som en levende tro. Troen har da liksom bestått sin prøve og fått det vitnesbyrdet av Gud at han anerkjenner den som en levende tro.

Derfor regner Paulus Abrahams rettferdiggjørelse fra den gangen han trodde Gud på hans ord «mot håp … med håp» (Rom 4,18–22). Jakob regner den derimot fra den gangen han gav det store vitnesbyrdet i gjerning om livskraften i sin tro.

Det er altså bare selve uttrykket de betegner noe forskjellig med. Om det som Jakob kaller rettferdiggjørelse, bruker Paulus betegnelsen «tro, virksom ved kjærlighet» (Gal 5,6). Han hevder like bestemt at troen må vise seg i gjerning, i livets helliggjørelse (se Rom 6–8). Han kaller det bare ikke rettferdiggjørelse, men å være «blitt tjenere for rettferdigheten», å «by deres lemmer fram til tjeneste for rettferdigheten – det fører til helliggjørelse» (Rom 6,18–19).

Noe lignende finner vi jo ikke sjelden den dag i dag: Det samme ordet kan brukes i forskjellig betydning til forskjellige tider, ja også i forskjellige landsdeler, mens en likevel er helt enig om selve saken.

Videre har vi allerede nevnt at Paulus taler om lovgjerningene som noe som ikke kan rettferdiggjøre, mens Jakob taler om gjerninger som er troens frukter. Jakob er helt enig med Paulus i at lovgjerningene, de bare utvortes gjerningene, slett ikke kan frelse. Det ser vi av hvor ivrig han går mot å slå seg til ro med en bare ytre gudsdyrkelse (se 1,26).

Og Paulus er helt enig med Jakob i at en tro som ikke åpenbarer seg i kjærlighetens frukt, er tom og unyttig. Det ser vi av ordet i 1 Kor 13,2: «Om jeg har all tro, så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg ingenting.»

Finner vi ikke ordet «rettferdiggjøre» brukt andre steder i Skriften i samme betydning som Jakob bruker det her, om den endelige dommen fra Guds side, der han anerkjenner et menneske som en som har den sanne rettferdigheten som gjelder for Gud? Jo, i Matt 12,37 bruker Herren det i samme betydning, om den endelige, siste dommen fra Guds side. Der taler han om å «gjøre regnskap» på dommens dag og føyer til: «For etter dine ord skal du bli kjent rettferdig, og etter dine ord skal du bli fordømt.» På samme måte finner vi det brukt i Matt 11,19: «Visdommen er rettferdiggjort av sine barn.»

Også apostelen Paulus bruker i hvert fall ett sted i sine brev uttrykket «bli rettferdiggjort» i denne betydningen, nemlig i Rom 2,13: «For ikke de som hører loven, er rettferdige for Gud, men de som gjør etter loven, skal bli rettferdiggjort.»

Vi kan altså si at Skriften taler om to slags rettferdiggjørelse. Den første er rettferdiggjørelsen ved troen på forsoningen i det frelsende blodet. Den andre er rettferdiggjørelsen ut fra troens bevis i et hellig livs gjerninger. Da anerkjenner Gud at det troende mennesket har vært oppriktig i sin tro, og han anerkjenner troen som levende og sann når han ser på livets gjerninger.

I Hebr 3,6 og 14 er begge disse tankene liksom forent i ordet: «For vi har fått del med Kristus, så sant vi inntil enden holder fast ved den første, fulle visshet.» I dette ordet er den siste rettferdiggjørelsen tatt med som et segl på at den første var sann. Troskap inntil enden blir satt fram som et vilkår for at begynnelsen har vært den rette og sanne. Dypest sett anerkjenner Gud bare den som rettferdig ved Kristi forsoning som inntil enden viser sin tro på det frelsende blodet i livets gjerning.

I menighetens språkbruk er den betydningen Paulus gir rettferdiggjørelsen, blitt den vanlige, fordi Paulus har utviklet dette begrepet så klart i sine mange brev. Når vi nå taler om rettferdiggjørelse, mener vi som regel begynnelsespunktet i troen, da en kommer til fred med Gud og blir Guds venn, som Jakob kaller det. Men da forstår vi at det i virkeligheten slett ikke finnes noen saklig motsigelse mellom Jakob og Paulus. De betegner bare den samme saken med forskjellige uttrykk.

Likevel peker dette mot det vi har sagt i innledningen til Jakobs brev: Dette brevet er sikkert skrevet før apostelen Paulus' brev. Hadde Jakob skrevet sitt brev etter at Paulus hadde utviklet sin lære om rettferdiggjørelsen, ville ordene hans sannsynligvis ha fått en noe annen form, for at det ikke skulle kunne oppstå noen misforståelse utad. For mellom Jakob og Paulus var det ingen misforståelse. Paulus sier uttrykkelig i Gal 2 at Jakob, Peter og Johannes ikke «påla meg noe i tillegg», men «ga meg og Barnabas samfunnshånd» (Gal 2,6.9).

Men vi som har funnet hvile i at vi blir rettferdiggjort ufortjent av nåde «ved forløsningen i Kristus Jesus», han som Gud «stilte til skue i hans blod som en nådestol ved troen» – måtte vi bli drevet slik av Guds Ånd at troen vår setter dype spor i «rettferds frukt», i livets gjerning!

Jo mindre vekt det er i vognen, desto svakere blir sporet. Jo større vekt, desto dypere spor. Jo mer troen vår veier i åndelig innhold og livskraft, desto dypere spor setter den i gjerning og ferd. Men hellige spor må det være der det er tro. Det er dette Jakob innprenter oss fra Herren: En tro som ikke setter livets spor i rettferdighetens tjeneste, vil heller ikke i dommen bli godkjent av Gud.

Et hellig liv, en salig død
hverandre kjærlig møte
som fuglesangen stille, søt,
en liflig aftenrøde;
de to må ikke skilles ad,
den ene gjør den andre glad
og meget liflig favner.

537. Advarsel mot tungens synder (3,1–12)

Dette avsnittet om tungens synder utdyper det Jakob allerede har berørt tidligere. Alt i 1,19 innprentet han: «sen til å tale», og i 1,26 advarte han mot ikke å «holde sin tunge i tømme». Og sammenhengen med det som står like foran, ligger nær. For til troens spor i et hellig liv hører det i høy grad at det blir satt vakt ved våre «leppers dør» (Sal 141,3).

Blant dem Jakob skrev til, var troens kraft sløvet, og dermed var også årvåkenheten mot tungens synder blitt langt mindre. Det går ofte slik at mennesker søker å erstatte det de mangler i troskraft, ved å bruke desto flere ord. Den døde troen kan tale mye om Herrens lover og «ta hans pakt i sin munn» (Sal 50,16). Den kan ofte også kjempe tappert for den rene lære, mens livet likevel taler et annet språk.

I menighetens første tid var det å opptre som lærer i menighetens forsamling ikke knyttet til et fast embete og til bestemte personer, slik det nå er i vår kirke. De som syntes de hadde en lære å bære fram, kunne fritt gjøre det.

Men Jakob begynner nettopp (v. 1) med å advare mot å trenge seg fram i flokk for å lære andre: «Ikke mange av dere må bli lærere!» Han minner dem om at det da også fulgte et større ansvar med, en «desto strengere dom» hvis en syndet i sin tale. Alt i Salomos ordspråk 10,19 heter det: «Hvor det er mange ord, mangler det ikke på synd. Men den som holder sine lepper i tømme, er klok.»

Jakob begrunner (v. 2) denne advarselen med å peke på at vi menneskebarn, også vi troende, fra før har nok av snubling og synder å gråte over. Derfor er det dobbelt uklokt å våge seg ut av egen drift på et område der det er aller vanskeligst å holde seg fri for å snuble. Har Gud kalt oss til å forkynne Ordet, er det noe annet.

Og likevel, hvor gjelder det å våke! For som Jakob sier: «Den som ikke snubler i tale, er en fullkommen mann.» Han har nådd det som var vanskeligst. Kan en holde tungen i tømme, er en også i stand til å tøyle hele legemet, sier Jakob, fordi han ser tungen som det vanskeligste av alle lemmer.

Av sammenhengen går det tydelig nok fram at Jakob ikke ser på seg selv som en fullkommen mann. Han sier jo: «Vi snubler alle i så mangt.» Men han sier det ikke som en sovepute. Nei, tvert imot viser han gjennom forskjellige bilder hvor viktig det er å tøyle tungen. Han peker (v. 3) på at vi jo lærer hestene lydighet og

får makt over hele kroppen deres ved å legge bissel i munnen på dem. Skal vi da ikke også legge tøyler på tungen vår, så legemet vårt kan lære lydighet?

Og han viser (v. 4–6) hvor stor makt tungen har, en makt som så lett kan føre til stor fordervelse. Han bruker bildet av skipsroret, det lille roret som kan styre de store skipene gjennom storm og sjø. Slik er det også med tungen, dette «lille lem» som likevel «taler store ord», roser seg av store ting og virkelig kan utrette store ting.

Derfra går han over til bildet av den lille ilden som kan sette en så stor skog i brann. «Også tungen er en ild.» Den kan tenne en brann, men akk, så ofte blir det en ødeleggende brann. For tungen, slik den er blitt ved synden, står blant våre lemmer som «en verden av urettferdighet», et sammendrag av alt det onde. Det er den nettopp fordi den på sin måte kan begå alle de syndene som ellers blir utført i handling av de forskjellige lemmene.

Med tungen kan en krenke alle Guds bud. Derfor heter det videre om den at den «smitter hele legemet og setter livshjulet i brann». Vi kommer til å tenke på Brorsons salme: «Et syndig ord i Adam for, det lagde verden øde, det har voldt det sjelemord hvorved alle døde.»

Grunntekstens ord for «livshjulet» betyr egentlig «tilværelsens hjul». Menneskelivet blir sett i bildet av et hjul som ruller uten stans av sted gjennom tiden. Tungen blir da sett som den glødende akselen som setter hjulet i brann – «og selv blir den satt i brann av helvete», føyer Jakob så alvorlig til. Den onde ilden som kan brenne i tungens tale, har sitt utspring i helvete, i djevelen.

I v. 7–8 blir tungens utemmelige makt videre beskrevet, som begrunnelse for de onde virkningene som er nevnt. Mennesket temmer alle mulige dyr, både villdyr og fugler, krypdyr og sjødyr, men «tungen kan ikke noe menneske temme» – selvfølgelig av egen naturlig kraft. Den er i sannhet «et ustyrlig (rastløst, urolig) onde», lik en slange, «full av dødelig gift».

Som et eksempel på dette nevner Jakob hvordan tungen viser sin fordervelse selv når den «velsigner (priser) Herren og Faderen». Den kan nemlig samtidig «forbanne menneskene, som er skapt etter Guds bilde». Hvor dypt det syndige mennesket enn er falt, bærer det likevel ennå merker av Guds bilde. Derfor er en slik forbannelse synd mot Herren, den allmektige, og Faderen, den kjærlige. Og dobbelt synder tungen når den samtidig tilsynelatende priser Gud.

Når Jakob sier: «velsigner vi … forbanner vi», tar han seg selv med. Han visste nok at etter sitt naturlige, syndige vesen var han ikke bedre enn alle andre.

I v. 10–12 viser han ut fra bilder i den lavere naturen hvor selvmotsigende, upassende og åndelig umulig et slikt forhold er. Hver «kilde», hvert «fikentre» og «vintre» gjør jo mennesket til skamme når det oppfører seg slik. I naturen kan ingenting frambringe noe som strider mot dets vesen. Det kan heller ikke mennesket. Det betyr at den munnen som forbanner mennesker, i virkeligheten heller ikke kan tale til Guds lov og pris. Dermed er dommen felt over den døde troens «Herre, Herre». Det kan bare bli hykleri.

Men feilen ligger i hjertets stilling. For «livet utgår fra» hjertet (Ordsp 4,23). «Det hjertet flyter over av, det taler munnen» (Matt 12,34). Det er hjertet som må

fornyes og forvandles. Dette utvikler Jakob i det følgende. Men dette alvorlige ordet om tungens synder skal drive hjertet vårt til daglig å be Herren:

Ta min tunge, tøyl dens tale,
gjør den til din nådes tolk,
så den levende kan male
fredens budskap for ditt folk.

538. Den falske visdommen og visdommen ovenfra (3,13–18)

I dette avsnittet legger Jakob straks (v. 13) fram hovedpunktet i det han vil si. Han tegner et bilde av den sanne visdommen og forstandigheten som en visdom som må vise sine frukter i gjerninger «ved god ferd». Gjerninger, ikke ord – det er det Jakob vil understreke her. For «Guds rike består ikke i ord, men i kraft» (1 Kor 4,20).

Og han føyer til at disse fruktene skal vises «i ydmyk visdom» (egentlig «visdommens saktmodighet»). De skal altså ikke vises i de mange urolige og dermed også syndige ordene, men i et slikt stille vesen som springer ut av den sanne visdommen. Dette stille sinnet er den nødvendige betingelsen for at en kan åpenbare gjerningene som hører en god ferd til.

I v. 14–16 viser han at enhver påstand om å eie visdom er løgn hvis hjertene er fylt av «bitter misunnelse og selvhevdelse». Dette kan aldri være visdommen ovenfra. Nei, en slik visdom er falsk. Og dens falske vesen betegner Jakob med disse tre uttrykkene: «jordisk» – den stammer fra det lave, jordbundne sinnet; «sanselig» (egentlig «sjelelig», som betegner det uåndelige, det som stammer fra menneskets selviske vesen); og «djevelsk» – den kommer i virkeligheten fra ondskapens ånder.

Dette blir begrunnet (v. 16) med å vise til de fruktene en slik «misunnelse og selvhevdelse» bærer. Treet skal kjennes på frukten (Matt 7,17). Og når frukten er «uorden og alt som ondt er», bare dårlig ferd i innbyrdes partisyke og krangel, da er det dermed gitt hva slags tre det er: en plantning av Satan.

Som motsetning til dette tegner han nå et bilde for dem av «den visdom som kommer ovenfra», den sanne, himmelske visdommen fra Gud, og av dens frukter (v. 17–18), for at de (og vi alle) skal speile seg i det. Om denne visdommen ovenfra blir det først sagt at den er «ren», det vil si fri for urene og kjødelige motiver, slik det i 1 Tim 1,5 tales om et rent hjerte.

Dernest er denne visdommen ovenfra «fredsommelig», «rimelig» (hensynsfull) og «ettergivende». Den er ikke påståelig og stridslysten. Videre er den «full av barmhjertighet og gode frukter», rik på virksom kjærlighet (i motsetning til den falske visdommens ufruktbare «uorden og alt som ondt er»). Til sist «gjør den ikke forskjell, den hykler ikke». Dette betegner den hellige enfoldigheten

som ikke har noe skjult bak kunstige folder. Det er vår Frelsers vakre sinn som liksom blir vist oss i dette vakre speilbildet.

Og Jakob slutter med å samle denne visdommens frukt i dette ene ordet: «rettferd», det rettvendte sinnet som vandrer for Guds ansikt. Han sier så talende at slik «rettferds frukt blir sådd i fred for dem som holder fred».[1] Det vil si at den sæden som bærer slik rettferds frukt, bare kan sås i fred. Den kan bare bæres ut i et stille sinn som Guds fred hersker over. Og en slik fredens sæd blir til beste for såmennene selv, «for dem som holder fred».

Vi skal legge merke til hvordan grunntonen i denne høysangen om den himmelske visdommen er fred, det stille, ydmyke sinnet som vil stå rett for Gud i sitt forhold til andre. Dette sinnet, som ikke må forveksles med den verdslige fredsommeligheten som vil rette seg etter alle mennesker, bærer rettferds frukt. Gud fylle hjertene våre med denne visdommen ovenfra!

Gud, hvis visdom ei innspennes
i all verdens snevre egn,
la dog klarlig hos meg kjennes
disse visdoms rette tegn!
Fader, hør meg! Hør, Guds Sønn!
Hør, o Helligånd, min bønn,
at jeg dog må her på jorden
finnes i de vises orden!

[1] NB: «hos dem som stifter fred».

539. «Vet dere ikke at vennskap med verden er fiendskap mot Gud?» (4,1–6)

Jakob hadde i det foregående skilt mellom den sanne visdommen, som hadde fred som kjennetegn, og den falske visdommen, som hadde «misunnelse og selvhevdelse» i følge med seg. Dette siste punktet, det fredløse, splittede forholdet som var mellom dem, tar han nå videre fatt på. Han viser at grunnen til det lå i at hjertet deres var delt mellom Gud og verden.

Som vanlig går han rett på saken. Han stiller (v. 1) spørsmålet: «Hvorfra kommer all ufreden, og hvorfra kommer all striden blant dere?» Ordet for «ufreden» (egentlig «krigene») betegner de langvarige stridighetene.

Han svarer med et nytt spørsmål, rettet til lesernes samvittighet: Var det ikke nettopp lystene, de verdslige begjærene, som hadde slått leir «i lemmene deres» og førte sin krig der for å gjøre bytte og erobre dem helt og fullt? Paulus bruker det samme bildet i Rom 7,23, der han taler om en lov som «tar meg til fange under syndens lov, som er i mine lemmer». Også apostelen Peter taler (1 Pet 2,11) om «de kjødelige lyster, som strider mot sjelen».

Den kretsen Jakob først og fremst skrev til, bestod for det meste av småfolk. Likevel viste det seg også der at begjæret etter verdslige goder kan brenne like sterkt hos dem som bare har lite, som hos dem som har mye. Denne begjærets ånd forstyrret ikke bare forholdet deres til Gud, men også det innbyrdes, broderlige forholdet. Kjærligheten ble kald, fordi hver og en kjempet for sitt eget.

I v. 2–3 blir det vist hvor forgjeves alt deres grådige begjær var, og hvorfor alt slo feil. Tross alt deres begjær hadde de likevel ingenting, ja, de «kan ikke få» noe. For det var den gang som nå: «Slett ingenting kan du ta, alt kan du få av Gud.» Men for å få av Gud må en be. Og be kunne de ikke, for en kan ikke be med et hatefullt sinn. Og et slikt sinn rådde jo blant dem.

Når det her står: «Dere slår i hjel», menes det sikkert ikke i gjerning, men det bitre, hatefulle sinnet som bryter det femte bud (se Matt 5,22 og 1 Joh 3,15: «Hver den som hater sin bror, er en morder»).

Jakob hadde sagt (v. 2): «Dere ber ikke.» Han tenker seg at noen innvender: «Jo, vi ber da.» Til det svarer han (v. 3): Ja, dere ber nok, men ikke slik at dere kan få noe ved den bønnen, for «dere ber ille».

En ille bønn kjennes blant annet på hva den sikter mot. Når bønnen vår ikke har vår frelse og vår vekst i livet med Gud for øye, og heller ikke blir båret fram for å avhjelpe vår timelige nød, men bare for å tilfredsstille vår lyst («for å sløse det bort i deres lyster»), da er det sannelig en ille bønn. Enhver prøve seg selv, så det ikke er egen ære og egen nytelse som ligger bak bønnen vår! Da vanhelliger vi Guds navn og Guds løfter.

Men nettopp i at lesernes bønn hadde denne skjulte bakgrunnen av egen lyst, åpenbarte det delte sinnet seg, det sinnet som var utro mot deres himmelske brudgom. Å dele hjertet sitt mellom Gud og verden er åndelig hor. Derfor taler Jakob også til dem med det strenge, men sanne ordet: «Ekteskapsbrytere!»[1] Lød det ikke alt i den gamle pakt mange steder at Herren var deres rette ektemann (se Jes 54,5: «For din skaper er din ektemann»)? Men vil en holde seg til verden, være dens venn og elske dens lyst, da blir en i virkeligheten «Guds fiende».

Hjertet blir kaldt mot Gud, for «ingen kan tjene to herrer» (Matt 6,24). For et alvorlig ord til selvprøvelse, at «vennskap med verden er fiendskap mot Gud»!

Den hellige skrift advarer jo stadig mot dette delte sinnet som har lyst til å drive hor med verden. Et slikt sinn fører Guds dom over seg. Til Skriftens vitnesbyrd peker Jakob når han sier: «Eller mener dere at det er tomme ord når Skriften sier …?» Ordet «vennskap med verden er fiendskap mot Gud» står riktignok ikke ordrett slik i Det gamle testamente. Men selve denne sannheten er uttalt mange steder. Se for eksempel 5 Mos 7,2–4, der det blir truet med Guds vrede hvis Israel vil slutte pakt med Kanaans barn. Og hvor ofte tales det ikke mot å drive hor med avgudene (se Esek 23)!

Den neste setningen (i v. 5) er i vår gamle danske oversettelse gjengitt slik: «Mon den ånd som bor i oss, vekker misunnelse?» Meningen er da at det bare er verdens ånd som fører misunnelse og splid fram blant Guds barn. Guds Ånd «gir jo større nåde», og ved denne stadige tilførselen av nåde binder han Guds barns hjerter sammen i inderlig kjærlighet. Likevel skal det etter grunnteksten nok oversettes noe annerledes.

En kan også oversette: «Med nidkjærhet trakter han (nemlig Gud) etter den ånd han lot bo i oss.» Da tenkes det på den nidkjære kjærligheten Gud, vår rette ektemann, lengter etter vår ånd med. Han vil at den udelt skal høre ham til, slik den jo også stammer fra ham (se 1 Mos 2,7: Gud «blåste livets ånde i hans nese», og Fork 12,7: «ånden vender tilbake til Gud, som ga den»). Jo større Guds kjærlige lengsel etter å eie oss helt er, desto «større nåde» gir han jo da også den som gir seg helt hen til ham.

Atter andre oversetter: «Den ånd som bor i oss, lengter med nidkjærhet.» Dette må da forstås om Guds Ånd, som lengter etter å eie hjertet vårt. Og nettopp fordi den elsker med en slik nidkjærhet, «gir den større nåde». Med større nåde erstatter den rikelig alt det troende hjertet kommer til å miste for Herrens skyld.

De to siste måtene å oversette på gir jo i det vesentlige den samme vakre tanken: vår himmelske brudgoms og hans Ånds trofaste kjærlighet og lengsel etter å eie oss helt. Med den følger større nåde for hver den som lukker opp

[1] NB: «Troløse som dere er!»

for denne Guds kjærlighet. Men også den første oversettelsen gir en vakker og bibelsk tanke.

«Derfor» – fordi det er slik med Guds forhold til oss at han vil ha oss helt – «derfor sier Skriften: Gud står de stolte imot, men de ydmyke gir han nåde.» Ordet er hentet fra Ordsp 3,34 (etter den greske oversettelsen). «Stolthet» betegner altså her det samme som «vennskap med verden». «Ydmykhet» er det sinnet som kjenner Herren som sin rette ektemann og slipper verden for helt å høre sin himmelske Herre til. Så la oss da si med sangens ord:

Når verden da frir, så skal den få et nei,
Jesus har mitt hjerte, og hjertet deles ei,
som en Jesu brud vil jeg fullende min vei,
evig for ham vil jeg leve.

540. Ydmyk dere for Herren! (4,7–12)

Det var det delte sinnet mellom Gud og verden som Jakob hadde refset så alvorlig i det foregående. Skulle leserne igjen bli fylt med nåde, trengtes det en grundig ydmykelse for Gud. Det tvesinnede hjertelaget måtte bort i en ærlig anger over den lunkne tilstanden. Det er dette Jakob formaner til i v. 7–10.

I v. 11–12 refser han den innbyrdes baktalelsen som fant sted blant dem, og viser til Gud som den som dommen tilhører alene. Ydmyket de seg for ham, ville også dømmesyken få seg en knekk.

Gud hadde tillatt at det kom trengsel over disse kristne. Men disse Guds førelser hadde leserne ikke møtt med et ydmykt sinn. De hadde knurret mot hverandre (se 5,9), og i virkeligheten knurret mot Gud. Derfor begynner Jakob formaningen sin slik: «Vær derfor Gud undergitt!» (v. 7). For Gud gir ikke de knurrende nåde, men bare de ydmyke, slik vi hørte før (v. 6).

Men et ydmykt ja til Guds tukt krevde et ærlig nei til djevelen, denne verdens fyrste. Han hadde hele tiden fristet med blendverket av timelig herlighet for å styrke begjærligheten i dem og vekke misnøye med Gud. «Stå djevelen imot!» – slik lyder det derfor stadig i Skriften. Vi skal gå mot ham og ikke gi ham noe som helst spillerom.

Men til dette knyttes det dyrebare løftet: «så skal han fly fra dere.» Av oss krever Gud bare den oppriktige viljen til å stå djevelen og løgnene hans imot. «Så skal han fly» – ikke for vår makt, for han er langt sterkere enn vi, men for Guds kraft, som fullendes i hvert ærlig, ydmykt og troende hjerte.

Derfor føyes det også til: «Hold dere nær til Gud, så skal han holde seg nær til dere» (v. 8). Det er den samme tanken som møter oss i 1 Pet 5,9: «Stå ham imot, faste i troen!» Holder vi oss nær til Gud i troen, skal han nok holde seg nær til oss, og da må djevelen fly med skam.

Hvilken nåde i dette ordet! Det er nåde at vi får lov til å holde oss nær til Gud, at vi syndere får komme nær til den hellige Gud. Det kan vi bare for Jesu skyld, i troen på «vår Herre Jesus Kristus, herlighetens Herre» (2,1). Og det er nåde at Gud vil holde seg nær til oss, at han ikke vil bryte det knekkede røret og ikke slokke den rykende veken.

Men et slikt samliv med Gud krever ubetinget rene hender og rensede hjerter: «Gjør hendene rene, dere syndere, og rens hjertene, dere tvesinnede!» (v. 8). Strekker hendene seg etter verden, og verner hjertet om det urene begjæret, da kan en ikke erfare Guds hellige kraft til seier over djevelen. Et tvesinnet

menneske kan ikke få nåde av Herren (1,7–8). Og er en falt, blir en ikke reist opp uten gjennom hjertelig sorg over fallet.

Derfor oppfordrer Jakob dem til å la den døde troens falske latter og falske glede fare og i stedet stemme i klagesangen: «Klag og sørg og gråt!» (v. 9). «Akk, søk de ydmyke steder, og gråt i støvet for Frelseren!» Det må til når et menneske skal omvende seg. Det må også til når et Guds barn har vært utro mot sin himmelske brudgom. Men da lyder også løftet: «så skal han opphøye dere» (v. 10). Da får vi vår Jesus i tale, for roser vokser i dale. Gud er han «som opphøyer de ringe og lar de sørgende nå fram til frelse» (Job 5,11).

Med v. 11 går Jakob over til en ny anklage. Den hang likevel nøye sammen med det fordervede sinnet som hadde sneket seg inn blant leserne: De hadde så travelt med å baktale hverandre. Men krenker og overser en kjærlighetsbudet, setter en seg i virkeligheten til dommer over Guds lov, som om den ikke betydde noe. Det er det høyeste hovmod, i skarp motsetning til den ydmyke stillingen under loven som «lovens gjører», som sømmer seg for oss. Ved en slik dom over broren og over lovens kjærlighetsbud hovmoder en seg i virkeligheten mot ham som gav loven.

«Én er lovgiveren og dommeren» (v. 12), den levende Gud, «han som har makt både til å frelse og til å ødelegge». Ham alene tilhører dommermakten. Han kan frelse og tilkjenne himmelens salighet, men han kan også ødelegge og dømme sjeler til fortapelse i helvete (se Matt 10,28). Hans dommer skal vi bøye oss under, og ikke selv hovmodig felle dommer ut fra vårt dårlige sinn.

I ordet «Men du, hvem er du som dømmer din neste?» ligger menneskets intethet uttrykt. Gud gi oss å være i ydmykhet og bli i ydmykhet! Da dør også det dømmesyke sinnet bort, da får vi seier over djevelen og smaker Guds nærhet.

Herre, lær du meg å bli den lille,
da forstår jeg først at du er stor,
da jeg vandrer ved din hånd så stille,
om enn veien villsomt seg snor!

541. Et ord mot den falske, verdslige sikkerheten (4,13–17)

Svekkelsen i troens livskraft hadde hos disse jødekristne også vist seg ved at de, i likhet med verden, ikke var våkne i det praktiske livet for hvor avhengige de var av Herren. Verdens barn bestemmer hva de vil, og taler ofte som om tiden var deres og de selv rådet over framtiden.

Guds barn skal derimot kjennes på at de også i det daglige livet i ydmykhet er seg klart bevisst at våre tider er i Herrens hånd. Vi vet ikke dag og time når vår Gud kaller oss herfra. Alle våre planer for framtiden beror først og fremst på om Herren vil gjøre vår gang stø. Men Guds barn kan bli smittet av verdens ånd, og det var det som hadde skjedd med en del av disse jødekristne. Det er dem Jakob her taler et alvorsord til.

Som vanlig legger han først kort fram det han vil påtale, her den kjødelige sikkerheten som sier: «I dag eller i morgen drar vi til den eller den byen. Vi skal bli der et år» og tjene penger (v. 13). Det utilbørlige i dette viser han deretter først og fremst ved å peke på hvor uvisse vi er om hva framtiden bringer. Det henger igjen sammen med at dette jordelivet er forgjengelig og kort.

Her blir jordelivet lignet med en «røk» som viser seg et øyeblikk og så er borte. Det samme bildet finner vi i Sal 102,4: «For mine dager er svunnet bort som i røk.» Videre blir dagene våre lignet med skyggen som svinner (Sal 102,12), og med en håndsbredd (Sal 39,6). Hvor vemodig det er når mennesker på spørsmålet «hva er vel deres liv?» (v. 14) ikke har noe annet å vise til enn dette jordelivet som svinner så fort!

For et Guds barn sømmer det seg å si: «Om Herren vil, så får vi leve» (v. 15). Det er ikke overflødig å føye dette til. Gjøres det i hellig alvor, blir det til gagn både for oss selv og andre å komme dette i hu, også når vi taler, selv om vi ikke alltid sier det med nettopp disse ordene.

Det vidunderlige er at et troende menneske kan tale i full visshet om de evige ting. Da vet vi hvor reisen går, så sant vi følger Jesus. Når det gjelder de jordiske ting, vet vi oss nok i Herrens hånd, men vi kan ikke uttale oss sikkert om planene våre – med mindre Gud, slik han kan når han vil, har gitt oss full visshet også i et eller annet jordisk punkt. Som regel må vi der ta dag for dag.

Verden derimot vandrer i uvisshet om de evige ting, men later ofte som den er så viss og sikker på de timelige, i hovmodig selvtillit. «All slik selvros er

ond» (v. 16). Troende mennesker vet jo bedre hva som er rett å gjøre («hva godt han burde gjøre»). Derfor blir også ansvaret vårt større (v. 17) om slik overmodig tale kommer over våre lepper.

Ordet i v. 17 rekker likevel videre enn til dette tilfellet, som det her først og fremst gjelder. Det rammer også alle andre unnlatelsessynder. «Det dere ikke gjorde mot én av disse minste, det har dere heller ikke gjort mot meg.» Slik vil Kongens ord lyde til de fortapte på den store dagen (Matt 25,45).

Akk, hvor ofte glemmes det at synd ikke bare er å overtre Guds vilje, men like mye å vite «hva godt han burde gjøre, men ikke gjør det» – å unnlate det en visste at Gud ville. Mange går fortapt fordi de ikke kom da Herren kalte, fordi de ikke bøyde seg, men ble borte, ble borte for alltid. Men også Guds barn skal tenke over hvor stort et regnskap som springer ut av forsømmelser. Herren hjelpe oss å akte på Åndens vink, ikke skyve det fra oss, ikke utsette det, men gjøre det Gud gav oss lys til å se var hans vilje!

542. Et dommens ord over de vantro rikmennene. Et trøstens ord til Guds barn til oppmuntring i tålmodig venting under lidelsen (5,1–11)

Det første avsnittet i dette kapitlet (v. 1–6) er et mektig verop over de rike, vantro jødene som plaget og undertrykte de kristne jødene. At det er vantro mennesker Jakob her kunngjør dommen fra Herren over, går fram av to ting. For det første er det ingen formaning til anger, fordi disse jødene hadde forherdet seg i fiendskapet mot Kristus og hans folk. For det andre markerer han i v. 7 uttrykkelig overgangen til de jødene han kaller «brødre», og som blir trøstet i lidelsene sine (v. 7–11).

At Jakob taler direkte til de rike, har også to grunner. For det første var de vantro og de troende jødene, som vi hørte i innledningen, ennå på den tiden knyttet sammen i samme lokalsamfunn i traktene i Syria. For det andre er en slik taleform gammel profetisk skikk. Profetene retter ofte talen til fremmede folkeslag og byer og kunngjør dem dommen, som om de hadde dem foran seg.

Det er altså på gammeltestamentlig vis Jakob her i Herrens navn forkynner den kommende dommen over disse rikmennenes rikdom og gods, og over dem selv (v. 1–3). Han oppfordrer dem til å «gråte og klage over all den ulykke som kommer over» dem (v. 1). Med profetisk øye ser han rikdommen deres som allerede «råtnet» og klærne deres som allerede «møllspiste» (v. 2). Gullet og sølvet deres ser han som allerede rustet bort, ved den rusten som er Guds fortærende dom, og som derfor heller ikke de edle metallene kan stå seg mot (v. 3).

Og denne rusten som fortærer skattene deres, «skal bli et vitnesbyrd mot» dem. I skattenes undergang skal de se sin egen undergang. Den samme dommens rust «skal fortære deres kjød som ild», står det. For denne rusten er i virkeligheten Guds vredes ild.

Disse vantro rikmennenes dårskap betegner Jakob videre treffende med dette ordet: «Dere har samlet skatter i de siste dager!» «De siste dager» betegner i Skriften tiden mellom Herrens første og andre komme, en tid som etter Herrens ur bare er som en liten stund. Men hvor tåpelig å bruke denne nådetiden til å hope opp ting som dommens ild skal fortære helt!

Også vi lever «i de siste dager». Snart kommer Herren, snart forgår verden med sin lyst. Derfor er det alltid dårskap å gi hjertet sitt hen til å samle skatter som møll og rust tærer. «Du dåre!» lød Herrens ord til den rike bonden.

I v. 4–6 skildrer Jakob de rikes synder, som de hadde pådratt seg dommen for. For det første (v. 4) trekkes urettferdigheten deres mot dem som arbeidet for dem, fram: De holdt lønnen deres tilbake. Det var strengt forbudt allerede i loven: «Du skal ikke la en dagarbeiders lønn bli natten over hos deg til om morgenen» (3 Mos 19,13). Også profetene refser ofte denne synden (se Jer 22,13).

At det nettopp er høstfolkene som nevnes, kommer av at høstarbeidet mer enn noe annet gikk for seg i ansiktets sved. Men denne urettferdigheten deres ropte liksom til Gud om hevn, og ropene fra de fattige høstfolkene hadde nådd fram til Herren Sebaots ører.

For det andre (v. 5) trekkes de rikes overdådige og vellystige liv fram. De gjødde seg selv «på slaktedagen», for dommens sverd hang over hodet deres. Bildet er hentet fra dyret som rolig forsyner seg også den dagen det skal slaktes, fordi det ikke vet at dagen er kommet.

Endelig nevnes ondskapen deres mot «den rettferdige» som den tredje synden (v. 6). Det er det gammeltestamentlige uttrykket for den som i sannhet tror. Her må det nærmest forstås om de kristne. Når det til og med står det sterke ordet «dere har drept den rettferdige», skal det nok her tas bokstavelig. I Apg 26,10–11 hører vi hvordan mange av de hellige ble tatt av dage etter dom i de jødiske synagogedomstolene, den gang Saulus fra Tarsus raste mot de kristne vidt omkring.

«Ingen gjør motstand mot dere.» Med disse ordene betegnes de troendes stille lidelse for rettferdighets skyld (Matt 5,10). Å kunne lide uten å sette vold mot vold er Guds folks beste vern.

Ved denne tanken om den tålmodige utholdenheten dveler Jakob nå videre (v. 7–11), stadig med blikket rettet mot «Herrens komme». Han underbygger formaningen til de troende om å være tålmodige (egentlig «langmodige», slik at all selvhevn er utelukket). Han viser til bonden som venter tålmodig på jordens dyrebare grøde til den har fått tidligregn og senregn. Tidligregnet falt i slutten av oktober og gjorde jorden skikket til å bearbeides og sås. I slutten av mars og begynnelsen av april kom senregnet, som fikk vinterkornet til å vokse og gjorde jorden skikket til vårsåingen.

Men kunne bonden vente tålmodig på jordens grøde, hvilken dyrebar grøde hadde da ikke de troende å vente på! Derfor skulle de «være tålmodige» og «styrke hjertene». Riktignok er det først og fremst Guds gjerning å styrke hjertet. «Bi etter Herren og vær frimodig, han skal styrke ditt hjerte» – slik lyder ordet i Sal 27,14.[1] Men all Guds gjerning med oss forutsetter jo alltid at vi også selv gir hjertet vårt inn i det Gud vil med oss.

Denne oppmuntringen til tålmodig venting begrunner Jakob med tillegget: «Herrens komme er nær!» Når det så ofte blir sagt at den apostoliske menigheten tok feil om hvor nær Herrens gjenkomst var, er det en underlig tale. Har ikke Herren selv sagt at vi alltid skal vente hans komme, som tjeneren som

[1] NB: «Vent på Herren! Vær ved godt mot! Ditt hjerte være sterkt!»

venter sin herre hjem fra bryllupet (Luk 12,36)? Har han ikke sagt: «Jeg kommer snart!» (Åp 3,11)? Derfor stod nettopp den apostoliske menigheten så riktig på dette punktet. Den hadde stilt sitt ur etter Herrens ur, og han regner tidens lengde noe annerledes enn vi så ofte gjør.

Men ventetiden kan alltid bli lang nok, og trange tider går langsomt. I trange ventetider blir vi lett fristet til å gi utålmodigheten utløp i et bittert sinn mot hverandre. Det er dette Jakob advarer mot i v. 9 med ordet: «Sukk ikke mot hverandre, brødre, for at dere ikke skal bli dømt.» Det ligger så nær å gi hverandre skylden og dømme hverandre når det går smått og tungt. Men vi skal tenke på at Herren, den store «dommeren», som dommen tilhører alene, «står for døren». Så bør vi la all dom fare og heller øve oss i å bære hverandres byrder (Gal 6,2).

I v. 10 viser Jakob vennene til profetenes eksempel. Det var menn som «talte i Herrens navn» og stod overfor en vantro verden, slik de kristne nå gjorde. Men profetene forstod å «lide ondt og være tålmodige». I v. 11 viser han dem videre til «Jobs utholdenhet». Også i Esek 14,14 blir Job nevnt som eksempel (sammen med Noah og Daniel).

Og Jakob viser dem hvordan tålmodig lidelse alltid fører til salighet, og det fra Herren, som i sin store, forbarmende miskunn styrer det slik at alle ting til sist må tjene oss til gagn. Herren selv har jo prist dem salige som lider urett for hans navns skyld (Matt 5,10–12). Derfor priser også vi dem salige. Med dette for øye skulle det ikke være så vanskelig å lide med tålmodighet.

Slik blir den samme dommen som ødelegger denne verdens rikdom og denne verdens barn, en salig trøst for Guds folk. For den bringer dem en salig høst med fryderop etter den ofte tårevåte gangen da sæden skulle bæres ut (Sal 126,5–6).

Stille kun, stille kun!
Alt blir godt i Herrens stund,
tåresæd til jubelhøst,
trengselstid til evig trøst.

543. Slutningsformaninger. Ikke sverge – men be! (5,12–15)

Denne siste delen av Jakobs brev inneholder forskjellige formaninger som han til slutt kjenner trang til å legge dem på hjertet. Først kommer formaningen om ikke å sverge (v. 12), som innledes med et «fremfor alt». Formaningen minner sterkt om vår Frelsers ord i Matt 5,34–37. Her må vi, som ved forklaringen av Bergprekenen, holde fast at det er forholdet mellom mann og mann i det private livet det tales om. Det gjelder ikke forholdet til den lovlige øvrigheten, der eden har sin plass under disse jordiske forholdene.

Men all sverging i det daglige livet, som var så vanlig blant jødene, legges her inn under «dommen», Guds straffende dom. En kristens «ja» skal være «ja» og hans «nei» «nei». For det en Herrens disippel sier, skal være sagt for den levende Guds åsyn, det ene ordet så vel som det andre. I verden sverges det nettopp fordi en ikke er sannferdig, men Guds barns tale skal være sannferdig og pålitelig i smått som i stort.

Nei, ikke sverge, men, som Luther sier i forklaringen til det andre budet, «påkalle Guds navn, be, love og takke». Jakob peker nå også i det følgende på den rette bruken av Guds navn, den som vi flittig skal øve i bønn og lovsang (v. 13–18). Alle de forskjellige forholdene i livet skal drive en kristen til bønn.

«Lider noen ondt», da har Herren jo sagt: «kall på meg på nødens dag» (Sal 50,15). «Er noen glad til sinns», skal han «lovsynge» (det er den slags sang grunntekstens ord betegner). I dette ordet (v. 13) ligger den dype, vakre formaningen til å gjøre alt som møter oss, både sorg og glede, om til bønn og hellige det for Herren. Da får vi velsignelsen og kan si med sannhet: «En kristen i en salig tilstand står, hvor det enn går.»

I v. 14–15 nevnes et særlig eksempel på å lide ondt, nemlig sykdom. Da får de troende den anvisningen å «kalle til seg menighetens eldste, og de skal be for ham og salve ham med olje i Herrens navn». Med menighetens eldste menes forstanderne og de åndelige lederne. I apostlenes tid var det jo ikke bare en enkelt prest («presbyter», som betyr eldste), men flere av de mest modne kristne som utgjorde den kirkelige ledelsen i menighetskretsene.

De fleste steder der det er trosliv, og der presten er troende, vil det jo alltid også nå være noen i menigheten ved siden av presten som har fått noe av den åndelige ledelsen betrodd – enten ved valg av de troende («frivillig menig-

hetsråd») eller på annen måte. Det er altså slike prøvde folk, og ikke unge, mer umodne kristne, den troende syke får anvisning om å kalle til seg for forbønn.

Når det her tales om å «salve med olje i Herrens navn», minner det også om ordet i Mark 6,13. Der står det om de tolv, da Herren sendte dem ut to og to, at de «salvet mange syke med olje og helbredet dem».

I oldtiden ble olje svært ofte brukt som lindrende middel. Slik sier Herren også om den barmhjertige samaritanen at han «helte olje og vin» i sårene til mannen som var falt blant røvere (Luk 10,34). Anvendt på våre forhold vil det vel si at de vanlige legemidlene skal brukes, men helliges ved bønn. Derfor står det også at dette legemidlet, salvingen med olje, skulle brukes «i Herrens navn».

Men det synes riktignok å ha vært en ganske vanlig framgangsmåte i apostlenes tid å kalle de eldste til forbønn under sykdom. Det henger sammen med nådegaven «til å helbrede» (1 Kor 12,9), som sammen med mange andre særlige Åndens gaver var svært kraftig til stede i menighetens første tider. Jakob ser tydeligvis på denne nådegaven som gitt menigheten som sådan. Derfor står også menighetens eldste som satt til å være husholdere over denne Guds nådegave. Likevel ligger det ikke i dette ordet at de var de eneste som kunne tjene andre på denne måten (1 Pet 4,10), men de var de nærmeste til det.

Riktignok var de særlige nådegavene til stede i høyere grad i apostlenes tid enn senere. Men denne nådegaven til å helbrede har likevel aldri vært helt borte i menigheten, og ordet her gjemmer sikkert en veiledning for alle tider. Dersom den syke har tro til å følge denne anvisningen, bør også menighetens eldste i dag ha tro til å etterkomme en slik bønn. Og selv om salvingen med olje i våre dager er avløst av andre legemidler (det er ikke på dette ytre middelet vekten ligger), så er Herren jo den samme, og bønnens løfter de samme.

Når den romersk-katolske kirke ut fra dette ordet har laget et helt nytt sakrament, den såkalte «siste olje», er det i full strid med ordet her. For her er det tale om et helbredelsesunder og på ingen måte om et dødssakrament som skulle innvie til en salig død. I det hele er det her ikke tale om dødssyke, men om syke generelt.

I v. 15 lyder så løftet for en slik «troens bønn», det vil si en bønn som kommer fra tro. Her ligger også en begrensning. Det finnes jo sykdommer der det er klart nok at Herrens time er kommet for det mennesket, og der Guds Ånd verken gir de eldste eller den syke noen «troens bønn» å be om helbredelse. Men det vil være tilfeller nok der Herren vil forherlige sitt navn gjennom helbredelse, og der Guds Ånd vil gi troen, bare hjertene i ydmykhet og villighet er rede til å ta imot en slik særlig troens gave.

Når det her tales om at troens bønn «skal hjelpe den syke, og Herren skal reise ham opp, og har han gjort synder, skal han få dem tilgitt», menes det tydeligvis helbredelsen fra sykdommen og oppreisningen fra sykeleiet. Tillegget om syndenes tilgivelse peker på de anklagene fra samvittigheten som ofte kommer fram hos troende mennesker under alvorlig sykdom. De kan hindre den tillitsfulle fortrøstningen til Guds hjelp. Også der kan troende forbønn hjelpe til rette og bringe hjertet til hvile i nåden. Iblant kan selve sykdommen jo

henge sammen med synder en har begått, slik at tilgivelsen fra Gud henger på det nøyeste sammen med den legemlige helbredelsen.

Men selvfølgelig må det åndelige også her, som overalt i Guds ord, tas åndelig og ikke bare ytre – da blir det kjødelig og et misbruk. En slik syndsforlatelse og oppreisning krever selvfølgelig et oppriktig bekjennende hjerte (se v. 16) også hos den syke. Ellers blir forbønnens virkning lammet, for Herren gjennomskuer hjertet.

Faller på deg motgangs hete,
nød og jammer, spe og spott,
å, da må du flittig bede,
bønnen er for alting godt;
midt igjennom korsets ve
kan du da i Ordet se
hvordan Jesu milde hjerte
ser og føler all din smerte.

544. «En rettferdigs bønn formår meget når den er alvorlig» (5,16–20)

I tilknytning til det som er sagt om forbønnen i det foregående, fortsetter Jakob nå med oppfordringen: «Bekjenn derfor deres synder for hverandre.» Men denne formaningen har her i v. 16 en mer allmenn karakter. Det skulle ikke bare den anfektede syke gjøre overfor de eldste, men de troende generelt overfor hverandre – «for at dere kan bli helbredet», føyer Jakob til. Han tenker her sikkert ikke bare på legemlig helbredelse, men først og fremst på åndelig legedom.

Åndelig og legemlig helbredelse er nøye forbundet i hele denne framstillingen. Det kommer av at synden er den egentlige grunnsykdommen. Selv om det skulle være Guds vilje at den legemlige sykdommen skal bli hos oss som en gagnlig «torn i kjødet» (2 Kor 12,7), så har sykdommen likevel mistet brodden sin når hjertet har funnet legedom i Kristi sår (Jes 53,5). Slike tilfeller der Herren sier: «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet», er jo heller ikke sjeldne i Guds barns liv. Det fikk Paulus erfare.

Men Paulus bad likevel frimodig tre ganger. Slik skal også vi be frimodig, i tillit til at Herren nok skal ordne det for oss, om han i dette bestemte tilfellet vil forherlige sitt navn ved også å sende legemlig helbredelse. Senker troen på bønnhørelse seg stille og edruelig ned i hjertene våre, skal bønnhørelsen visselig ikke utebli. Men en velsignelse følger det alltid med bønn og forbønn der hjertet står ydmykt og bekjennende overfor Herren. For «en rettferdigs bønn formår meget når den er alvorlig» («inntrengende», egentlig «i sin virksomhet»).[1]

Dette ordet kan vi ikke ta oss nok til hjerte. Med «en rettferdig» menes her et ærlig troende menneske som er i fred med Gud. Visselig må bønnen være alvorlig – ikke en bønn som fort lar hendene synke, men en utholdende bønn. «Meget» formår den. Det må være nok for oss til å bruke bønnens seiersvåpen rett, bønnens gylne nøkkel, som kan lukke til og lukke opp hos Gud (Matt 16,19).

Jakob stadfester dette ved å vise til Elias historie (v. 17–18). For at ingen skal si: «Ja, men det var nå Elia, han var en så stor mann i Guds rike, men vi andre er så små», føyer Jakob oppmuntrende til: «Elia var et menneske under samme kår som vi.» Eksemplet han sikter til, er hentet fra 1 Kong 17 og 18. Med sin bønn

[1] NB: «Et rettferdig menneskes bønn har stor kraft og virkning.»

lukket Elia for regnet fra det høye, og med sin bønn lukket han opp for regnet igjen.

Riktignok står det ikke uttrykkelig i 1 Kong 17,1, der det fortelles om Elias forkynnelse for Akab om tørken, at han bad Gud om det. Men det ligger jo i ordet han sa til Akab: «Så sant Herren, Israels Gud, lever, han som jeg står ansikt til ansikt med.» Dermed er det sagt at det skjedde i kraft av hans samråd med den levende Gud. Og før regnet brøt fram igjen, bad han jo den inderlige bønnen på Karmel-fjellet, den utholdende troens bønn som ble gjentatt sju ganger (1 Kong 18,42–44).

Noen har ment å finne en motsigelse til Det gamle testamente i tidsangivelsen «tre år og seks måneder». I 1 Kong 18,1 står det nemlig at det var «i det tredje året» regnet kom. Men går vi ut fra at ordet om tørken lød nettopp på den tiden da regntiden skulle begynne, må den foregående tørre tiden jo regnes med. Tørken kom da til å vare, slik det står her, i tre og et halvt år. Også Herren selv sier i sin tale i synagogen i Nasaret (Luk 4,25) at «himmelen var lukket i tre år og seks måneder».

I Det gamle testamente har vi mange storslåtte eksempler på troens bønn og bønnhørelse. Særlig er Elias historie fylt av mektige vitnesbyrd om hva et fortrolig samfunn med Herren i bønn formår.

Så slutter Jakob brevet sitt (v. 19–20) med en siste formaning. Han ser hen til det store i at en synder blir omvendt, og det velsignede i å bli brukt i Herrens hånd til å «omvende en synder fra hans villfarne vei». I dette ligger formaningen til å være nidkjær for at syndere blir omvendt. «Fart vill fra sannheten» betegner ikke bare villfarelse på enkelte punkter, men villfarelse fra troens vei i det hele. Det er altså en farlig åndelig tilbakegang, som viser seg i at sannheten ikke lenger har den avgjørende makten i det troende mennesket.

Likevel menes det her ennå ikke det samme som et frafall som ikke kan gjøres godt igjen (se Hebr 6,4–8). Det er en slik glidning tilbake, en slik bortvending fra livets Gud, som vil føre til evig død om vedkommende ikke blir revet ut fra denne dødens vei. I grunnteksten står det også «ut fra død», for synderen tenkes allerede fanget i den åndelige dødens snarer.

I denne slutningsformaningen har Jakob sikkert ennå en gang for øye hele den betenkelige tilbakegangen mot død tro, som var faren for så mange av de kristne han skrev til. Jo mer nidkjære de «brødrene» som ennå var mer våkne, ville være overfor dem som allerede hadde sunket hen i døs, desto bedre også for dem selv. For å arbeide for andres frelse setter nytt liv i oss selv.

Kjent er fortellingen om vandringsmannen som gikk over et snødekt fjellpass i Sveits. Han begynte å bli tung og søvnig av den isende kulden og var like ved å sette seg ned i snøen, noe som ville ha ført ham i den sikre død. Da får han plutselig øye på en annen vandringsmann som allerede hadde sunket sammen i snøen og sov den skjebnesvangre dødssøvnen. Nå fikk han travelt med å vekke denne mannen opp igjen. Og ved å arbeide med å frelse den andre ut fra døden fikk han selv ny livsvarme og livskraft. «Våkn opp, og styrk det andre som var i ferd med å dø» (Åp 3,2).

Likevel er det ikke bare for Guds barn selv det er stor velsignelse i arbeidet for at syndere blir omvendt. Hvilken herlig nådelønn stilles oss ikke for øye her: «frelser en sjel fra døden» og «skjuler en mengde av synder».

Med dette menes selvfølgelig ikke at vi ved en slik gjerning kan frelse vår egen sjel fra døden og skaffe oss tilgivelse for mengden av våre egne synder, slik noen har villet forstå det. Det er jo en helt uevangelisk tanke, som bare hører hjemme i pavens religion. Nei, det er den villfarnes mengde av synder som skjules under syndsforlatelsen i Jesu blod (Ef 1,7 og 1 Joh 1,7), ved at vi får lov til å lede hans sjel til denne livets kilde.

Burde vi ikke da, med en slik herlig velsignelse for øye, være nidkjære for å gå Herrens ærend til de villfarne, med den kjærligheten som «dekker over alle overtredelser» (slik det allerede står i Ordsp 10,12, og som gjentas i 1 Pet 4,8)? Riktignok kan vi bare omvende mennesker ved at Herren virker gjennom oss. Det vi omvender ved egen kraft, holder ikke. Æren for hver sann omvendelse er Herrens alene. Det er bare ved hans kjærlighet, «sterk som døden» (Høys 8,6), vi makter å gjøre det. Men det skal være vår bønn at denne kjærligheten må få sitt løp også gjennom oss til andre.

Derfor ber jeg deg med tårer:
led den inn i mine årer,
floden som kan klipper velte,
floden som kan isfjell smelte,
som kan blodskyld vaske av!

Om Carl Asschenfeldt-Hansen

1856–1934

Carl Asschenfeldt-Hansen (1856–1934) ble født 28. juni 1856 i Bov ved Flensborg i Sønderjylland. Han var sønn av en prest og vokste opp i Højslev ved Skive. Han tok teologisk embetseksamen i København i 1879. Som ung huslærer på Refsnæs fikk han et åndelig gjennombrudd gjennom vennene i Indre Mission.

Han var prest på Lolland og i Sæby, og fra 1892 til 1896 reiste han som predikant for Indre Mission i Danmark. Senere var han sogneprest i Slemminge-Fjelde, i Nørre Nissum, der han også ledet seminaret, og til slutt i Gjern-Skannerup. Han hørte til kretsen rundt Vilhelm Beck og var en utpreget vekkelsespredikant, luthersk og bibeltro. Han satt i styret for Det Danske Missionsselskab, ledet Sømandsmissionen og redigerte flere misjonsblader.

Hovedverket hans er «Fra Guldgruben. En Bibelforklaring», en gjennomgang av hele Bibelen for vanlige bibellesere, skrevet alene i årene 1894–1905. Han ville, som han sa, «veksle de større sedlene i mindre mynt», det vil si gi menigheten det beste av bibelforklaringen i en enkel og varm form. Hver betraktning har et lesestykke og en utlegning som ofte ender i et salmevers. Verket ble trykt i mange opplag og var mye brukt også i Norge. Han døde i Langå 27. mars 1934.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.